

FORSKER FORUM

NR. 117 SEPTEMBER '98

BEDRE KARRIERE- MULIGHEDER

Forskningsministeren sætter ekspertudvalg til at komme med forslag til, hvordan universitetets rekrutterings- og aldersproblemer kan løses. Og han lover, at det kommer til at gå hurtigt ...

Et ekspertudvalg vil inden for nogle måneder komme med forslag til revision af stillingsstrukturen, så det bliver mere attraktivt at blive forsker og underviser på universiteterne. Initiativet kommer fra forskningsminister Jan Trøjborg, som hermed har lyttet til den stigende kritik af rekrutteringsproblemer, karrieremuligheder m.m. ved universitetet.

Dermed er der udsigt til, at forhandlinger om justering af stillingsstrukturen - som gik i stå da området blev overført fra Undervisningsministeriet til Forskningsministeriet - kan genoptages.

Forskningsministeren fortalte om initiativet, da han deltog i det årlige møde for DM's universitetslærerbestyrelse og tillidsmænd i midten af august måned.

Ekspertudvalget skal sammensættes efter forhandling med universitetsledelser, ministerier og AC m.fl.

År 2005 -problemet

Forskningsminister Jan Trøjborg er meget opmærksom på år 2005-problemet - hvor mange forskere når pensionsalderen på samme tid - og ser positivt på løsning af problemet. Han er dermed den første forskningsminister, som tager problemet alvorligt.

Det hurtigstarbejdende ekspertudvalg skal se på universitetets rekrutteringsproblemer, aldersproblematik m.m. "Jeg vil ikke her og nu love 200-300-

400 nye faste stillinger, men at ekspertudvalget får til opgave at belyse problemerne og give løsningsforslag, herunder at forslaget om overtallige stillinger - meransættelse nu og aftrapning efter år 2005 - indgår. Men udvalget skal også se på forslag, hvor institutionerne evt. selv skal kunne klare det inden for egne rammer eller at konvertering af eksterne penge til faste stillinger vil kunne være med til at løse problemerne..."

Professor efter oprykning

Danmark er det land i Skandinavien med det stiveste karrieresystem, bl.a. de færreste professorer.

Ministeren erklærede sig positiv over for at øge antallet af professorater, hvis universiteterne ellers kunne besætte de professorater, som er ledige i dag: "Da mennesker ikke lever at ussel mammon alene, men også af ros må vi se nærmere på den del af karriereforløbet. Men flere professorater kræver mere hånd om ledelsen, for der er jo ganske mange ubesatte professorater i dag. Og der må vi kræve en hurtigere ekspedition", sagde ministeren.

Han gav derimod ikke umiddelbart tilslutning til forslaget om, at lektorer skal kunne oprykkes til professor efter ansøgning og bedømmelse. Ministeren fulgte dermed ikke op på opfordringen fra formanden for Folketingets Forskningsudvalg Hanne Severinsen (V) og SF's forskningspolitiske ordfører Christine Antorini, der krævede

en forbedring af karrieremulighederne i universitetssystemet, herunder et system hvor man kan blive professor efter oprykning (se FORSKERforum 114-115, juni).

De løst-ansatte som ved-hæng

VIP-tillidsmand ved KU, John E. Andersen, fandt ministerens initiativ positivt: "Karrierevejen er for lang og usikker i den nuværende stillingsstruktur. Det er fx urimeligt, at adjunkter efter ph.d.-forløb og velgennemført adjunktperiode ikke kan blive bedømt i 'egen' stilling, men skal ud i åben konkurrence med folk, som ofte har haft bedre muligheder for at forske". Tillidsmanden karakteriserede den ordinære stillingsstruktur som universiteternes "kongeskib". Til gengæld var forholdene under den supplerende stillingsstruktur som nogle løse sjalupper i kølvandet: "Undervisningsassistenter, eksterne lektorer og amanuenser er tidsbegrænset ansættelser uden mulighed for sikring selv om mange af dem har lavet et uvurderligt arbejde i 10-15-20 år".

jØ

Politik i lærerhøjskole-evaluering 3
• når rapporten giver gode karakterer til kursusvirksomheden, som det anbefales skal overlades til seminarierne ...

Tab af patent-ret 5
Universitetsforskere skal give afkald mod "en rimelig godtgørelse", hedder det i nyt lovforslag, som især får betydning på DTU.

Er du erhvervslivets forskningsminister 4
- Lød et af spørgsmålene, da universitetslærerne mødte Trøjborg på sommermøde.

Faglig udhuling 5-7
• lyder protest over den nye ansættelsesbekendtgørelse. Andre kalder det ansvarsflygtigelse.

Beskyt forskningstiden 8
• lyder appellen fra universitetslærerformænd i interview, der prøver at råbe ministerierne op ...

IT-universitet 10
• eller bare en højskole: Skal det være en fristyre-institution? Og hvordan defineres "informationsteknologi"?

Forskerbiografi 12-14
Hvordan får man forskeres videnskabelige bedrifter til at hænge sammen med hele deres liv, lyder et af spørgsmålene til forfatteren af storbiografi om dansk immunolog og Nobelpristager. INTERVIEW og ESSAY.

Evaluering til eksamen 15
Evalueringencentret fik pæne karakterer, da det selv kom under lup. Men fremtiden er usikker, for Undervisningsministeriet har uklare planer om en samling af alle evalueringer fra folkeskole til universitet.

Fuppene intu'elle 16
Fysiker tog i 1996 strøm på de postmoderne strømninger i humaniora ved at få optaget en falsumartikel i et anset tidsskrift. Nu har han skrevet en bog om fupnummeret. Den får dog en dårlig ANMELDELSE.

Medlemsblad for DM's universitetsansatte (ULA), DM's forskningsinstitutions ansatte, DJØF's undervisnings- og forskningsansatte (under Overenskomstforeningen), samt IDA's undervisnings- og forskningsansatte.

Bladets leder udtrykker fælles holdninger. Øvrige artikler i bladet er ikke nødvendigvis i overensstemmelse med afdelingernes synspunkter. Eftertryk er tilladt med tydelig kildeangivelse.

Redaktion:

Lektor Leif Søndergaard, DM
Lektor Birgit Jæger, DJØF
(ansv.hav. for dette nummer)
Lektor Jens Heide, IDA
Seniorgeolog Ingrid Salinas, DM
Journalist Jørgen Øllgaard (DJ)

Redaktionens adresse: FORSKER FORUM

Lyngbyvej 32 F
2100 Ø

Telefon: 39 15 30 45 lok. 242
Fax: 31 18 45 77
E-mail: Joe@magister.dk

FORSKER FORUM

udkommer 10 gange om året.
Bladet udkommer den første uge i hver måned.

Næste deadline: 20. september

Øvrige adresser:

Dansk Magisterforening
Lyngbyvej 32F
2100 Ø
Tlf. 39 15 30 45

Magistrenens
Arbejdsløshedskasse
tlf. 39 15 39 15

DJØF
Gothersgade 133
PB 2126
1015 Kbh. K.
tlf. 33 95 97 00

AAK – Akademikernes
A-kasse
Nørre Voldgade 29
1358 Kbh. K.
tlf. 33 95 03 95

IDA
Kalvebod Brygge 31-33
1780 Kbh. V.
tlf. 3318 48 48

IAK
tlf. 33 18 49 00

Oplag: 7.500

Foto: Søren Hartvig
(hvor ikke andre er anført).

Grafisk Produktion:
Poul Rømer Design
tlf. 33 13 39 32
Tryk: Scanprint as

Ved en beklagelig teknisk fejl blev der trykt 500 eks. for lidt af nr. 115-116. Nogle læsere fik således ikke bladet, hvilket redaktionen beklager.

LEDER

Af BIRGITJÆGER, DJØF's
forsknings- og undervisningsområde

ANSÆTTELSUDVALG

I følge forslaget til ny ansættelsesbekendtgørelse (læs om høringssvarene s. 6) skal alle ansøgninger fremover behandles af et bedømmelsesudvalg med eksterne repræsentanter, lige som vi kender det i dag. Men i modsætning til i dag lægger forslaget op til, at bedømmelsesudvalget kun skal tage stilling til, om ansøgerne er kvalificerede på det pågældende niveau. Udvalget skal skrive en indstilling, der beskriver de enkelte ansøgers kvalifikationer, men det skal ikke lave en egentlig prioritering af ansøgerne.

Herefter er det op til universitets ledelse at afgøre, hvem af de kvalificerede ansøgere der skal have stillingen. Det er her forslaget adskiller sig fra den praksis, der eksisterer i sektorforskningen i dag. I ansættelsesbekendtgørelsen for sektorforskningen står der, at ledelsen kan nedsætte **et internt ansættelsesudvalg**, som indstiller til ledelsen, hvem der skal have stillingen. De ansattes organisationer kæmpede den gang for at udskifte ordet "kan" med "skal", men vi kom ikke igennem med det. Imidlertid er det praksis på langt de fleste sektorforskningsinstitutter, at der bliver nedsat et ansættelsesudvalg, og at de ansatte forskere er repræsenteret i udvalget.

Ved at udelade ansættelsesudvalget i bekendtgørelsen lægger Forskningsministeren op til en ansættelsesprocedure, hvor universiteternes medarbejdere bliver sat fuldstændig uden for indflydelse på, hvem der bliver deres kommende kollegaer. Hvis bedømmelsesudvalget består af en repræsentant for ledelsen (fx institutlederen) samt et antal eksterne medlemmer, og det herefter er op til ledelsen (det fremgår ikke klart i forslaget, hvem "ledelsen" er, men i mange tilfælde vil det formodentlig være dekanen) at træffe den endelige afgørelse, har der ikke på noget tidspunkt i proceduren været mulighed for, at almindelige VIP'er er at få indflydelse på afgørelsen.

Det står i grel modsætning til den personalepolitik, som Finansministeriet forsøger at få udbredt i den offentlige sektor. Der kører for tiden flere forsøg med at udvide kompetencen for SU på forskellige offentlige arbejdspladser, og budskabet fra Finansministeriet er, at hvis vi skal have kvalitetsløft og produktivitetsstigninger indenfor den offentlige sektor, bliver det nødt til at foregå i et samspil mellem ledelsen og personalet på de pågældende arbejdspladser. Dette budskab har vi naturligvis også hørt i organisationer, og vi bifalder bestræbelserne på at give medarbejderne større indflydelse på udviklingen af deres arbejdsplads. Der er derfor også med stor undren, at vi må konstatere, at Forskningsministeren ikke ønsker, medarbejderne på universiteterne skal inddrages i så basale beslutninger som at afgøre, hvem der skal ind i de ledige stillinger. I så

fald vil universiteterne i fremtiden være de eneste offentlige arbejdspladser i dette land, hvor medarbejderne ikke har denne indflydelse.

Ansættelse af nye medarbejdere hænger snævert sammen med diskussionerne om institutternes faglige udvikling. Det kan være afgørende for at realisere forskningsplanlægningen, at der bliver ansat en person med lige netop de kvalifikationer, instituttet har brug for i den pågældende situation. Da planlægningen af instituttets faglige udvikling allerede er et emne, der bliver forhandlet mellem de ansatte og instituttets ledelse, virker det underligt, at medarbejderne bliver sat uden for døren i beslutninger, der kan være afgørende for, om man i fællesskab kan opfylde målene.

Når bedømmelsesudvalget fremover ikke skal indstille, hvem der skal have stillingen, lægger forslaget op til, **at man kan inddrage andre kvalifikationer i bedømmelsen end de strengt faglige**. Det mener både DJØF, DM og IDA, at der kan være en god portion fornuft i. Organisationerne har fx gennem flere år påpeget, at ansøgernes pædagogiske kvalifikationer burde inddrages i større udstrækning, end de bliver det i dag. Netop ved at lukke op for at inddrage andre kvalifikationer end de rent faglige, bliver det ekstra nødvendigt, at inddrage instituttets VIP'ere. De kan fx ved at indkalde de kvalificerede ansøgere til en samtale, være med til at vurdere hvis faglige profil, alder og evt. køn, der matcher bedst til instituttets behov. De kan være med til at vurdere, om instituttet skal vælge en velmeriteret ældre ansøger med publiceringslisten i orden eller i stedet satse på en yngre og endnu ikke så velmeriteret men lovende ansøger.

Ud over denne afgørende indvending til forslaget har organisationerne også en række andre indvendinger. De går på, at **gennemskueligheden i proceduren** ikke bliver øget men tværtimod forringet, samt at ansøgernes mulighed for at klage over en evt. uretmæssig bedømmelse bliver forringet kraftigt. Organisationerne er enige i hensigten med den nye bekendtgørelse, nemlig at ansættelsesproceduren skal kunne gennemføres på kortere tid. Men det mål kan man nå ved en stram planlægning af arbejdet i bedømmelsesudvalget gennem en fordeling af ansvaret og aftaler om en tidsplan med faste deadlines. Arbejdet i ansættelsesudvalgene skal naturligvis også planlægges, men det er som regel væsentligt nemmere, da der her er tale om interne medlemmer, der allerede er i huset.

POLITIK I LÆRER- UDDANNELSERNE

Der er politik i evalueringsrapporten om Lærerrhøjskolen, når rapporten på den ene side giver gode karakterer til DLH's kursus- og efteruddannelse, men på den anden side anbefaler, at seminarierne skal overtage denne! Og de samme seminarier har haft "repræsentant" i styregruppen ...

Der er ved alle afdelinger stor tilfredshed med undervisningen og med kursernes indhold og kvalitet, og evalueringspanelet anerkender den fleksibilitet og omstillingsparathed som DLH har vist i forhold til hurtigt at honorere nye behov for efteruddannelse".

Sådan lyder det positivt i total-evalueringen af Danmarks Lærerrhøjskole. De rosende ord bruges imidlertid ikke, tværtimod anbefaler Evalueringspanelet, at efteruddannelses- og kursusvirksomheden for folkeskolelærere skal overtages af selvstændiggjorte DLH-afdelinger i provinsen samt af de betrængte seminarierne: "... af selvstændigt fungerende afdelinger, der skal indgå i et snævert samarbejde med seminarierne på regional basis".

Argumentationen er, at Lærerrhøjskolen bør udvikles til et Danmarks Pædagogiske Universitet (DPU), hvor forskningen styrkes og selvstændiggøres. Men det er urealistisk, at DLH's nuværende konstruktion – efteruddannelse, kandidatuddannelse og forskning – kan overkomme denne brede opgave, især når hensigten er at styrke forskningen, hedder det. I praksis er den nærliggende konsekvens, at seminarierne får en større del af kursus-indtægterne, som dermed fragår DLH ...

Konflikt mellem DLH og seminarierne

Med støtten til de betrængte seminarier går evalueringspanelet ind med en anbefaling på et politisk ømtåleligt felt. I fri konkurrence med seminarierne har DLH nemlig 85 pct. af efter- og videreuddannelsen, og taksameterindtægter udgør fundamentet for DLH's samlede virksomhed. Lærerrhøjskolen har da også ca. 240 årsværk engageret på kursus- og efteruddannelsen. Den kage vil lærerseminarierne gerne overtage, for ellers skal der nedlægges seminarier i de kommende år.

Lærerseminariernes Rektorforsamling har således direkte foreslået, at seminarierne skulle overtage den pengetunge kursusvirksomhed, og at DLH skulle overgå til et pædagogisk universitet, som primært skulle leve af sin basisbevilling. Rektorerne ønsker, at de 18 seminarier bevarer både deres selvstændighed og deres monopol på uddannelse af lærere til folkeskolen.

Evalueringspanelet anbefaling kan ses som et (politisk) indlæg imod Lærerrhøjskolens eget forslag om et "Danmarks Pædagogiske Universitet". DLH's udspil er forsøget på at skabe en fælles ramme for al pædagogisk forskning og uddannelse, hvor universiteter og andre uddannelsesinstitutioner skal kunne udbyde læreruddannelser. Gennem samarbejde med det pædagogiske universitet skal der kunne tilbydes korte suppleringskurser af ca. to års varighed. Suppleringsuddannelserne skal også kunne tages særskilt som ba-uddannelser og skal kunne give arbejde bl.a. i folkeskolen. Det ville indebære et brud på lærerseminariernes monopol på uddannelse af lærere til folkeskolen.

Seminariernes Rektorforsamling har da også afvist DLH-foreslaget som "centralistisk", idet det vil være ødelæggende for såvel uddannelse som forskning inden for folkeskoleområdet (Ugebrevet MANDAG Morgen 17.aug.).

Seminarieinteresser med i Styregruppen ...

Med forslaget om, at seminarierne skal gøre indhug i DLH's kursus- og efteruddannelse bevæger Styregruppen sig ud i overvejelser af strukturel karakter, som berører en stor del af de mellemlange uddannelser, med seminarierne i centrum.

Styregruppen inddrager ikke kvalitetsvurderinger af seminariernes virksomhed, eller deres manglende forskningsbaseret anbefaling. Styregruppen har

tilsyneladende haft som præmis, at "seminarierne uden tvivl inden for den nærmeste fremtid skal indgå som forhandlingspartnere i forbindelse med andre og mere vidtgående samarbejds- og / eller fusionsplaner", som det hedder i rapporten.

Evalueringen går med den kontante anbefaling af seminarierne da også ud i kanten af sit kommissorium, der talte om, at der skulle tilvejebringes "et materiale, der kan danne baggrund for en stillingtagen til DLH's fremtidige opgaver og styreordning".

Der gik alvorlige interessekonflikter mellem DLH og seminarierne i sagen, mens evalueringen pågik. Anbefalingen tyder på, at der har været interessenter - og politik - på banen. Evalueringens troværdighed kan betvivles, idet der har siddet en repræsentant for de konkurrerende seminarier, seminarierektor Poul Kjær. Han er medlem af før omtalte Seminarierne Rektorforsamling. Og spørgsmålet er hvor uvildig han kan være i sine anbefalinger, når han skal bedømme dem, hvis kursusvirksomhed, han gerne vil overtage...

Forskning efter sektorforskningsmodel

For Evalueringscentret er DLH-evalueringen historisk, idet det er den første hele institutionsevaluering, der omfatter såvel undervisning, forskning og kursusvirk-

somhed. Den flerhed har styregruppen omgået ved at oprette tre faglige paneler med specifikt ansvar for hver sin del.

Imidlertid konstaterer Panelet, at man ikke har "forholdt sig til kvaliteten eller niveauet i de enkelte forskningsarbejder, men mere overordnet til forskningens vilkår, profil, ledelse og formidling". Med eller på trods af denne tilgang kritiserer man focuseringen i forskningen (mangler særlige indsatsområder) og anbefaler – efter sektorforskningsmodel – en forskningsleder, der skal have et centralt koordineringsansvar over for forskningen på DLH.

Panelet – som ikke har haft repræsentanter fra universiteterne til at plædere for disses traditionelle "forskingsfrihed" - opregner konsekvenserne af denne sektorforsknings-tilgang ved at betone, at institutledere og videnskabeligt personale må kunne acceptere en forskningsledelse, som på kort sigt påvirker den enkelte forskers formelle forskningsfrihed og dermed sætter grænser for, hvad den enkelte kan forske i. Som universitetsinstitution må forskerne altså opgive deres forskningsfrihed, med tilføjelsen: "På den anden side må den enkelte forsker have det personlige ansvar for forskningens tilrettelæggelse. Metodefriheden skal med andre ord fortsat gælde".

UNIVERSITETSLÆRERNE MØDTE TRØJBORG

DM's universitetslærerbestyrelse og centrale tillidsfolk afholdt d. 17. August sommermøde. På mødet deltog forskningsminister Jan Trøjborg. På mødet drøftede parterne udviklingskontrakter, år 2005-problematikken (forskerafgang på grund af alder), ansættelsesbekendtgørelsen samt stillingsstrukturen m.m.

Forskningsministeren blev under mødet suppleret af tidens mest indflydelsesrige embedsmand i Forskningsministeriet, forskningsdirektør Ove Poulsen. Til højre ses DM's universitetslærer-formand Leif Søndergaard ...

Udviklingskontrakter og grundforskningen

“Udviklingskontrakter skal være fleksible. De skal være tilpasset institutionerne, deres situation og behov. Det er helt afgørende, at de giver institutionerne lyst til at tage initiativer, evt i samarbejde med andre, og at de giver arbejdsro”, sagde forskningsminister Jan Trøjborg, der understregede, at det var meget bevidst, at udtrykket “udviklingskontrakter” i stedet for “resultatkontrakter”.

Det er hensigten at lade nogle institutioner, “der ikke ligner hinanden for meget” gennemføre pilotprojekter. Forsøgene vil blive indledt i midten af 1999, og når de er gennemført, vil der blive indgået udviklingskontrakter, oplyste ministeren.

DM's universitetslærer-formand Leif Søndergaard fremførte bekymring for, hvordan udviklingskontrakterne vil “måle resultater” og især hvordan grundforskningen vil blive behandlet. Hertil svarede forskningsministeren: *“Jeg kan godt forstå bekymringen for grundforskningen og for*

de mange “cigarkasser” og den såkaldte politiske styring. Men kontrakterne vil ikke ændre på mulighederne for at prioritere grundforskning. Det er min oplevelse, at det i høj grad er forskerne som styrer, og at politikerne kun har et par småønsker en gang imellem” ...

Det er nødvendigt at holde fast i cigarkasserne, så forskerne i konkurrence med hinanden kan hente penge ved siden af grundbevillingerne. Det vil nemlig være underligt, hvis vi ikke kan satse på nogle særlige indsatsområder.

Trøjborg for erhvervslivet?

I en skarp kommentar til forslaget om ny ansættelsesprocedure skrev Weekend-Avisens medarbejder Frederik Stjernfelt i en kommentar, at Jan Trøjborgs forståelse af universitetet desværre var præget af hans tid som erhvervsminister.

Og da forskningsministeren mødte universitetslærer-repræsentanterne sagde lektor Bjarne Andresen, hovedbestyrelsesmedlem i DM, at han savnede en mere differentieret forståelse af

universiteterne, som ofte blev direkte sammenlignet med sektorforskningen: *“Universiteterne er fx markant forskellige fra sektorforskningen, fordi universiteters opgaver er meget bredere i kraft af at der både er forsknings- og undervisningsopgaver. Og forskningen på universiteterne har ikke som mission, at den skal “selges”. Der er grundforskning, som ikke er præget af resultatkrav, men derimod er præget af at skulle give “mållose muligheder”. Derfor er der en stor variation i krav og forventninger til universitetets indsats...”*

Trøjborg havde bidt mærke i kritikken af, at hans universitetsforståelse var præget af hans tid som erhvervsminister.

“Jeg er helt opmærksom på problematikken, og på at der er forskel. Men jeg mener, at der må nedbrydes nogle fordomme på begge sider. Universiteterne kan således hente inspiration i samarbejde med erhvervslivet og med sektorforskningen”, sagde ministeren og henviste til, at de kommende udviklingskontrakter skal være med til at fremme den udvikling.

jø

FAGLIG UDHULING

Professorer og lektorer på naturvidenskab i København og Odense protesterer mod ny ansættelsesprocedure.

Når bedømmelsesudvalget ikke længere skal prioritere dygtigheden hos de enkelte ansøgere, så afskaffer man de taljeret faglig vurdering af ansøgerne til fordel for tvivlsomme politiske kriterier. Det betyder, at hvis den ansættende person – fx dekanen – ikke er fagligt kyndig, så er der åbent for mere eller mindre udefinerlige kriterier for udvælgelsen eller for "politisk pression" – politisk korrekthed, køn og lignende..."

Sådan forklarer Paolo Sibani, som er én af de 16 faste lærere ved OU's naturvidenskabelige og tekniske fakultet, der har underskrevet en skarp protest mod elementer i det forslag til ansættelsesbekendtgørelse, som Forskningsministeriet har sendt ud. "På mange fag på naturvidenskab er der 10-50 ansøgere. Inden for mit fag, fysik, er der ofte 30 formelt "kvalificerede" kandidater til en stilling. Men alle ved, at der er meget stor afstand mellem den mest kvalificerede og den mindst kvalificerede. Den forskel må bedømmelsesudvalget nu ikke længere gøre udtrykkeligt opmærksom på gennem en prioritering af kandidaterne", siger Sibani der ellers som institutleder ville få mere magt efter den nye procedure: "Når man ikke behøver at tage hensyn til kvalifikationsforskelle, og når man er mindre ledelsen i forvejen, bestemmer stillingens indhold, kunne man næsten lige så godt springe den besværlige bedømmelsesprocedure helt over, og bede ledelsen direkte udpege en person uden opslag".

Åbenheden

OU-protesterne undrer sig over, at bekymringen over at det tager for lang tid at ansætte skal føre til så radikale ændringer. Bekymringen over tidsforbruget forekommer noget overdrevet, set i forhold til, at mange af de ansatte bliver i stillingen i 20-25 år, hedder det.

OU-protesterne er bekymrede for kvaliteten: "Hvis politiske og andre uigennemtsigtige kriterier skal blive udslagsgivende i ansættelsesprocessen vil danske universiteter hurtigt kunne miste både prestige og tiltrækningskraft", hedder det. "Den beklagelige nedprioritering af faglige kriterier vil klart føre til en sænkning af kvaliteten".

Også den manglende åbenhed er et problem ifølge Sibani: "Det faktum at udvælgelseskriterierne

er fortrolige vil samtidig åbne mulighed for, at nepotismen vil florere på danske universiteter i hidtil uset omfang. Det er urimeligt, at ansøgerne ikke har indsigelsesret over for bedømmelsesudvalgets sammensætning, og i alle bedømmelserne. Men der kunne gerne ske en vis indskrænkning af klageadgangen, hvor det jo oftest er formåede kandidater, som er sure! Og de får jo i øvrigt sjældent ret i deres klager..."

KU-professorer protesterer også

"Faren er, at der går politik og indavl i ansættelsen. I de seneste år har vi fået ansat nogle særdeles velkvalificerede udlændinge, og det ville ikke være sket under de foreslåede ansættelsesprocedurer..."

Prof. Sven Olav Andersen fra August Kroghs Biokemiske afd. er en af ti professorer på KU-naturvidenskab, som protesterer mod, at bedømmelsesudvalget ikke skal prioritere blandt de fagligt kvalificerede ansøgere: "Vi synes, at et fagligt kvalificeret udvalg skal foretage en prioritering og indstilling, som instituttens ledelse skal følge. Denne prioritering og beslutning skal altså træffes på et fagligt og ikke på et administrativt eller politisk niveau", lyder det i de ti naturvidenskabelige professorers fælles protest.

Professor S.O. Andersen fortæller om sine personlige grunde til at signere protesten: "Det er min erfaring fra et utal af bedømmelser, at begrebet kvalificeret er et elastisk begreb, hvor nogle i praksis er mere eller mindre kvalificerede. Det er derimod ikke særligt elastisk at finde frem til den eller de mest kvalificerede i forhold til opslaget".

Han mener at der kan gå politik i ansættelsen, når der kan komme andre end faglige argumenter ind: "Det er betænkeligt, hvis der kan presses på for at køn, etnisk tilhør e.l. kan indgå i udvælgelsen, hvor én som ikke er den mest fagligt kvalificerede kan komme den korte vej ind i en stilling..."

Der er også fare for indavl: "Når udvælgelsen lægges ud til lokal beslutning er der fare for, at institutionerne bruger lejligheden til at belønne en af sine egne kandidater i stedet for en fra Aarhus eller Sverige, som måske kunne bringe noget nyt ind på instituttet..."

JØ

TAB AF PATENT-RET

Universitetsforskere skal afgive sine patentrettigheder mod "en rimelig godtgørelse"

Udgangspunktet er, at de materielle rettigheder tilhører forskeren selv, men det må indarbejdes, at institutionen også har sin interesse". Sådan præsenterede forskningsminister Jan Trøjborg sit seneste lovforslag, der handler om patentrettigheder.

Forslaget er en svækkelse af den enkelte universitetsforskere ejerskab og dispositionsret over sine forskningsresultater. Men måske en bedre mulighed for faktisk at udnytte patentet, fordi institutionen skal sørge for "et effektivt beredskab til registrering, vurdering og beskyttelse af frembragte resultater". Der er dog mulighed for at forskeren bevarer ejerskab og dispositionsret, men så sker det mod en godtgørelse til institutionen...

En rimelig godtgørelse

Grundtanken i forslaget – som især vil få konsekvenser på DTU – er, at arbejdsgiveren overtager retten til egne medarbejders resultater, hvis disse er blevet til i tjenesten. Til gengæld er forskeren berettiget til "en rimelig godtgørelse".

Når godtgørelsen skal udregnes skal der tages hensyn til, hvor mange penge institutionen har brugt på denne, hvilken værdi den må formodes at have, forskerens konkrete ansættelsesvilkår, forskerens bidrag til opdagelsen eller "omstændighederne i øvrigt", som det hedder i forslaget.

Godtgørelsen kan være andel i løbende indtægter eller et engangsbetrag.

Der tilstræbes lokale godtgørelsesmodeller, men der står at Rektor bestemmer, hvordan godtgørelsen udregnes, hvis der er uenighed om godtgørelsens størrelse. I sidste ende bliver det en sag for domstolene, hvis forskeren synes, at Rektor er for fedtet.

Der er en 4 måneders tidsgrænse for, hvor lang tid institutionen må bruge til "en teknisk, juridisk og markeds-mæssig vurdering" af opdagelsen. Institutionens

pligt til at vurdere patentbarhed og markedspotentiale giver ikke en pligt til at retfærdiggøre det indberettede. Konsekvensen heraf er tilsyneladende at retten alene tilhører forskeren.

Underretningspligt

I praksis bliver det en tjenestepligt "uden ugrundet ophold" straks at underrette institutionen om en opdagelse, hvis man "ved eller bør vide", at der er patentmuligheder i opdagelsen. At undlade oplysning herom kan få "tjenstlige konsekvenser".

Det bliver således også forbudt at præsentere forskningsresultater på konferencer eller i tidsskrifter inden patentrettighederne er sikret, hvilket nogle måske vil kalde et brud med forskningsfriheden. Fortrolig indsendelse af manus med henblik på bedømmelse er imidlertid ikke omfattet.

Udnyttelsesretten overgår fra den enkelte forsker til institutionen, som dermed også bestemmer, hvem man vil indgå kommercielle kontrakter med.

Når der er flere forskere involveret i forskeren kan et flertal af disse indgå bindende aftaler med institutionen.

Private kan købe sig ind

Patentloven kommer også til at betyde, at private virksomheder forlods kan erhverve retten til resultater, hvor virksomheden indgår som part i et forsknings- eller udviklingsprojekt i samarbejde med en universitetsforsker. Det fremgår ikke, hvordan denne ret skal gælde, hvis den private part kun med-finansierer.

JØ

Forslag til LOV om immaterielle rettigheder for offentligt ansatte forskere (høringsudkast 25.8).

ANSVARSFORFLYGTIGELSE ...

Høringssvarene om ny ansættelsesprocedure ved universiteterne kritiserer især, at bedømmelsesudvalget ikke må prioritere mellem ansøgerne, at det er uklart hvem den "ledelse" er der skal udvælge samt at der bliver mindre åbenhed om bedømmelserne

Ved at fratage bedømmelsesudvalget pligten til at prioritere mellem de instillede ansøgere til stillinger på universitetet kan resultatet blive en "faglig ansvarsforflygtigelse", når bedømmelsen overlades til et åbent felt mellem dekanen, institutledere, enkelte professorer ...

Sådan lyder det fra **Det humanistiske Forskningsråd** i høringssvaret på Forskningsministeriets forslag til ny ansættelsesbekendtgørelse. Rådet anfører, at dekanen kun undtagelsesvist kan være fagligt kvalificerede til at bedømme, hvem af flere ansøgere med stemplet "kvalificeret", der skal have stillingen. Derfor må bedømmelsesudvalget argumentere for – prioritere – blandt de bedømte.

Humaniora-rådet mener, at forsøget på helt at sidestille universiteter med sektorforskningsinstitutioner er forkert. Der er nemlig store forskelle: Fakulteter på universiteterne er ofte store og fagligt særdeles diversificerede sammenlignet med sektorforskningsinstitutionerne. Dekanerne har således sjældent faglig kompetence på de enkelte områder, hvorimod en institutleder på en sektorforskningsinstitution med mere snævre områder har det.

Rådet påpeger, at udkastet synes at have prioriteret et større ledelsesansvar frem for den højeste faglige kvalitet og kompetence.

Med disse bemærkninger indgår rådet klart som en af de mest kritiske parter i høringssvaret.

Ledelser vil gerne have mere magt

I de høringssvar som støtter forslaget lyder argumentet, at det vil sikre "reelt ledelsesansvar".

Kritikerne taler derimod om ansvarsforflygtigelse, fordi der er tale om "en helt lukket procedure" (Videnskaberne Selskab), når åbenheden og klageadgangen indskrænkes, og når ansættelsesfasen overlades til noget så bredt som "ledelsen".

Det er kendetegnende, at de mest kritiske høringssvar kommer fra enkelt-fakulteter og fra

forskningsrådene, som jo ikke er en del af ledelsesmagten på universiteterne. Nogle af universiteternes svar er kritiske på nogle punkter, men der er en påfaldende mangel på interesse i at få præciseret, hvem der egentlig skal ansætte. Her er man helt tilfredse med den brede formulering "ledelsen" ...

Rektor kollegiet bakker forslaget op, ligesom høringssvarene fra DTU og RUC bakker op om hele forslaget, fx at bedømmelsesudvalget ikke skal prioritere mellem ansøgerne og at åbenheden om bedømmelserne skal indskrænkes.

Det ser også ud som om naturvidenskaberne er meget mere positive end humaniora og samfundsvidenskab. Således bakker **Naturvidenskab ved KU** fuldt op om forslaget.

Faglig kompetence

Videnskaberne Selskab siger – på linie med Det humanistiske Forskningsråd – meget kontant: "Når man tænker på det spænd, der normalt vil være mellem den dårligste, kun formelt kvalificerede ansøger, og den bedste, er det meget betænkeligt, at den endelige valg skal foretages af en instans, der med overvejende sandsynlighed ikke er videnskabeligt kvalificeret inden for det pågældende område". Selskabet mener, at det er uklart, hvad der menes med "ledelsen": det er antagelig enten rektor, dekaner eller institutledere. Men på ingen af disse niveauer findes reelt den faglige kompetence til egenhændigt at udvælge den, der skal ansættes. Det bør derfor præciseres, at ansættelsen skal ske på baggrund af den prioriterede indstilling fra et bedømmelsesudvalg eller efter konsultation med det faktisk involverede faglige miljø (forskningsgruppe, afdeling), siger Selskabets høringssvar.

Prioritering blandt de kvalificerede?

Der er mange indsigelser mod den forenkling, som angiveligt skulle bestå i at bedømmelsesudvalget kun skal vurdere om

ansøgerne er kvalificerede uden at prioritere deres dygtighed.

Det fremføres i mange høringssvar fra universitetsverdenen, at der skal være mulighed for, at bedømmelsesudvalget kan pålægges, at det skal prioritere mellem de kvalificerede, så den faglige vurdering og sammenligning bliver klarere formuleret. Mange henviser direkte til faren for beskyldninger om nepotisme, hvis "ledelsen" skal vælge mellem en lang række fagligt uprioriterede ansøgere.

Mest iøjnefaldende er **Undervisningsministeriets** anbefaling om, at bedømmelsesudvalget – hvis det ønskes – skal oplyse, hvem udvalget anser for bedst kvalificeret – eventuelt angivet i prioriteret rækkefølge. Det er Undervisningsministeriets eneste bemærkning til forslaget.

På **Københavns Uni versitet** efterlyser hovedparten af fakulteterne, at et fravær af prioritering ikke nødvendigvis bidrager til den ønskede forenkling. Hvis ledelsen ikke kan støtte sig på en prioritering fra bedømmelsesudvalget er der en stor risiko for beskyldninger om nepotisme. På store og forgrenede ledelsesområder som KU's fakulteter vil dekanen sjældent uden fagkyndig bistand tage stilling til en ansættelse på grundlag af en bred indstilling med et større antal "kvalificerede". Og risikoen er tilmed, at dekanen med hjælpere skal bruge tid på at gentage noget af bedømmelsesudvalgets arbejde. En prioritering kan være arbejdsbesparende for dem, som skal ansætte.

Aarhus Uni versitets svar efterlyser en "sammenligning" af ansøgerne. Det samfundsvidenskabelige fakultet argumenterer for en direkte faglig rangordning, fordi ledelsen er interesseret i at vide, hvilke præmisser der står bag bedømmelsen, og fordi det ikke kan være meningen, at "kvalifikationer i tekstanalyse bliver et kompetencekrav til ledelsen" ...

I **Aalborg Uni versitets** konsistorium luftes, at et manglende krav om prioritering kan resultere i, at bedømmelsesudvalget vælger en helt særlig strategi: Enten

at de skærper kvalifikationskravene ved en meget restriktiv bedømmelse af de enkelte ansøgere, således at færre bliver erklæret kvalificeret – underforstået fordi man er tvunget til at pege på de bedste. Eller at bedømmelsesudvalget bruger en særlig kodet sprogbrug "for at spore beslutningstagerne i den rigtige retning". Eller omvendt at bedømmelserne bliver overfladiske og summariske, fordi de blot skal skelne mellem kvalificerede og ikke-kvalificerede ...

Flere høringssvar – herunder **Odense Univ ersitets** - foreslår, at prioriteringsspørgsmålet løses ved at der sker en kategorisering af ansøgerne i ikke-kvalificeret / kvalificeret / særdeles kvalificeret.

Åbenhed om bedømmelserne?

Efter forslaget får ansøgere kun indsigt i sin egen bedømmelse, men kan ikke få at vide hvem der i øvrigt har søgt og hvordan disse er bedømt, som det ellers er i dag. Det er "krænkende for retssikkerheden", ligesom det heller ikke er rimeligt, at klageadgangen indskrænkes.

Det vækker store protester i universitetsverdenen, mens det i erhvervsrelaterede kredse og i nogle universitetsledelser ses som en fordel, at "ikke-universitetsrelaterede" ansøgere kan søge stillinger uden risiko for at det bliver kendt.

Den begrænsede indsigt i bedømmelsen af medansøgerne er i strid med et "kompetitivt akademisk miljø", hvor resultater fremlægges, diskuteres og kritiseres i en relevant offentlighed. Denne åbenhed har tilmed også haft et element af legitimitets-sikring, mener **AU-samfundsvidenskab**, som konstaterer, at der ikke er andre funktionelle argumenter for at fjerne åbenheden end at den er tidsskrævende. Men det bliver ikke noget imod den tid, som kommende klager til Ombudsmanden vil tage, lyder det sarkastisk.

Det samfundsvidenskabelige Forskningsråd nævner – efter at have argumenteret for såvel prio-

Juridiskansvarministeriet
Bredgade 43
1250 København K

Indenrigsministeriet
Ministeriet for
den Danske Udviklings-
ministeren
Fredsøndervej 100
1220 København K
Fax: 3392 6617
Tlf: 3392 5000
Internet: www.jvm.dk

Vedtærende ansættelsesbeholdningsliste

3. juli 1998
J. nr. 1997-71-119

Forslaget gives os nedenfor til følgende bemærkninger:
I forbindelse med høringen er indkommet en række
kommentarer til de i forslaget omfattede kvalificeringskrav, og det er blevet
oplyst, at de i forslaget omfattede kvalificeringskrav, især i forbindelse med de
ophavsretlige krav, kan være vanskelige at opfylde, og det er derfor
vigtigt at præcisere kravene.

Med venlig hilsen
Larsen Borstebach Rasmussen

ritering mellem ansøgerne og åbenhed om bedømmelserne – at der kan være forskellige krav mellem hovedområderne. Der er således næppe tvivl om, at skoledannelser og forskellige paradigmer på samfundsvidenskaberne betyder, at kravene om åbenhed i ansættelsesproceduren og frygten for nepotisme er større i samfundsvidenskaberne end på andre hovedområder på grund af samfundsvidenskabernes særlige karakter. Af den grund er der stor åbenhed på området, og professorindstillinger i Sverige offentliggøres således i relevante faglige tidsskrifter. Rådet anbefaler derfor, at ansættelsesproceduren bliver så smidig, at den kan tilpasses forskellige faglige traditioner.

Ansættelsesudvalg?

Det er måske ikke så underligt, at universitetsledelserne ikke er kritiske over for, at det står relativt åbent, hvem den "ledelse" er, der skal stå for den faktiske ansættelse. Spørgsmålet er, om det er dekanen, institutledere, professorer eller specielt fagkyndige, som i praksis kommer til at udvælge en af de "kvalificerede", som bedømmelsesudvalget har fundet frem. Der er ingen tvivl om, at de ansatte VIP'ere havde set frem til at få en vis indflydelse. Det vil nemlig være helt atypisk, at offentligt ansatte ikke i et eller andet led får indflydelse på, hvem der bliver deres fremtidige kolleger.

Det aspekt angriber AC på vegne af universitetslærerorganisationerne ved at kræve, at ledelsen altid skal nedsætte et ansættelsesudvalg, som skal bestå af repræsentanter for ledelsen og for VIP'erne på det institut, hvor den ledige stilling er placeret. Og ansættelsesudvalget skal afgive en begrundet indstilling, som skal være åben og tilgængelig for alle, der er nævnt i indstillingen.

KU åbner op for noget lignende, når det slås fast, at dekanen åbent skal kunne "inddrage institut/afdelingsledelse, fagets professorer og evt. andre i vurderingen af, hvem af de (bedst) kvalificerede, der bør ansættes".

Præcision i opslaget

Nogle høringssvar påpeger, at når selve ansættelsesfasen er så upræcis er det vigtigt med klarhed i opslaget. Når bedømmelsesudvalget nemlig ikke skal prioritere (jf. forslaget) må udvalget eksplicit have defineret, hvilke krav der stilles.

AC anbefaler, at det kræves, at institutionerne i opslaget opregner alle de krav der skal indgå i bedømmelsesudvalgets vurdering. Herved vil mange senere klager kunne undgås, såfremt institutionerne er præcise i deres opslag.

Samfundsvidenskab i Aarhus påpeger, at der lægges op til "bredere og flere typer af kvalifikationskrav", hvilket ikke bare inkluderer den relevante opgave forskningsledelse, men også "forskningsformidling, samarbejds- og kontaktevner mv.". Fakultetet mener, at det er betænkeligt, at parametre af så skønmæssig karakter skal være afgørende for at besætte en permanent stilling på et universitet.

KU's humaniorafakultet peger på undervisnings-kvalifikationer som et af de nye kriterier, der mere eller mindre klart skal indgå. Undervisningen kan ikke dokumenteres som forskningspublicering, og bliver dermed en sekundær kvalifikation, der af-

handles på få linier. Det kan en ansættelses-samtale og prøveundervisning (forelæsning) afhjælpe.

Prøveforelæsning og -samtale

KU o.a. foreslår, at der åbnes op for, at bedømmelsesudvalget bør have mulighed for at fremsætte indstilling om både prøveforelæsning og -samtale. Ligeledes skal ledelsen på eget initiativ kunne kræve prøveforelæsning og -samtale før ansættelsen.

Klageadgang

AC kræver, at ansøgeren skal have ret til at klage over et bedømmelsesudvalgs faglige sammensætning, således at bedømmeren har de rette faglige kvalifikationer i forhold til ansøgeren.

Ansøgeren skal ligeledes have ret til inden for en given frist at klage over fejl og mangler i bedømmelsen.

Købestillinger

I forslaget nævnes proceduren i tilfælde af ansættelser på eksterne bevillingssvarende penge. Det ses som en mulighed for at eksterne bevillingssvarende bestemte, hvem (af de kvalificerede) der skal ansættes.

Nogle høringssvar har ligefrem læst det sådan, at det er bevillingssvarende, der skal foretage en fagkyndig bedømmelse!

Det fremgår da også af arbejdsgiverorganisationen Dansk Industris høringssvar, at det er positivt, at en ekstern bevillingssvarende, fx en virksomhed, kan ønske en bestemt – i forvejen positivt fagligt bedømt – person ansat.

KU's samfundsvidenskabelige fakultet taler ligefrem om, at det ikke bør være muligt at købe sig til stillinger på universiteterne: Der bør stilles samme faglige krav til ansatte finansieret af eksterne midler som til andre ansatte.

Fælles for indsigelserne er, at der kræves en uddybning af, hvad der menes med "en positiv fagkyndig bedømmelse".

Forenklings og tidsbesparelse?

Stort set alle høringssvar bakker op om en af intentionerne: En forenkling og en tidsbesparelse. Nogle høringssvar sår dog tvivl om det kan lade sig gøre, fordi den mest tidskrævende del af arbejdet fortsat vil være bedømmelsesudvalgets arbejde, som stort set er uændret.

KU's humaniorafakultet konstaterer, at det er helt naturligt i akademias selvforståelse, at bedømmelsesudvalgets seriøse arbejde sluger den meste tid.

KU's jura-fakultet foreslår derfor, at hvis de almindelige forvaltningsmæssige regler fortsat skal overholdes, så kunne en løsning være at indsætte nogle tidsmæssige rammer for bedømmelsesarbejdet. Fakultetet påpeger i øvrigt at en almindelig forsinkelsesfaktor er vanskeligheder med at finde eksterne bedømmere, bl.a. på grund det "ganske lave honorar"...

"VI VIL GERNE HAVE BESKYTTELSE AF FORSKNINGSTIDEN"

Kontrol af arbejdstiden på universitetet har siden april været til diskussion i FORSKERforum. Men hvad siger formændene for universitetslærerne i DM, DJØF og IDA om synligt merarbejde, tilstedeværelsespligt m.m.?

JENS HEIDE, IDA: Problemet med arbejdstiden på universiteterne er blevet påtrængende, fordi s/1-rationen er blevet fordoblet, der er sket en øget bureaukratisering m.m. Det har medført, at der bliver mindre tid til forskningen.

BIRGIT JÆGER, DJØF: Vi brænder for vores arbejde og vores forskning, og når der ikke er tid indenfor den ordinære arbejdstid, må vi lave det udenfor. Der laves således masser af gratisarbejde, når undersøgelser viser, at vi gennemsnitligt arbejder i 45 timer.

LEIF SØNDERGAARD, DM: Kravene til forskning er samtidig blevet skrappere og skrappere; man skal jo bl.a. overholde forskningsvognings-regler m.m. Man skal også bruge tid på at skaffe eksterne midler. Det går fra vores forskningstid, selv om det i virkeligheden er administration.

Undervisningsministeriet afviser at udbetale overarbejdsbetaling med henvisning til, "at arbejdstiden ikke er kontrollabel?"

BJ-DJØF: Argumentet er formelt og dårligt, for når man kan registrere andre steder - seminarier og folkeskoler kan kontrollere forberedelse og sektorforskningen kan kontrollere forskningstiden - så må der også kunne aftales ordninger for universitetet.

LS-DM: I den aktuelle sag fra Aalborg - hvor ministeriet nægter at godkende udbetaling af merarbejdspenge - er der faktisk tale om forhånds-aftalt ekstra undervisning. Her var der indgået en klar aftale mellem dekanen og underviserne, og ingen var i tvivl om, hvad der blev krævet.

JH-IDA: Det er jo faktisk sådan ifølge universitetsloven, at institutlederen har mulighed for at kontrollere arbejdstiden...

Kan sektorforskningens tidsregistrering bruges som model?

BJ-DJØF: Jeg har været ansat i sektorforskningen, hvor der ikke

findes een, men en buket af forskellige modeller. Forskellen mellem universiteter og sektorforskning er, at man i sektorforskningen er bundet op på stramme deadlines på enkeltprojekter, som kan tidsregistreres.

I sektorforskningen betyder tidsregistreringen negativt, at det er svært at finde tid til at pleje din personlige forskningsmeritering efter international standard. I den eksternt finansierede forskning er det sjældent, at de vil betale for efterfølgende udarbejdelse af artikler om projektet. De er lige glade med dig som forsker! Du har afleveret din rapport om et emne og er allerede videre på næste projekt.

Er tidsregistrering i det hele taget en løsning?

JH-IDA: Tidsregistrering af hvad? Tidsregistrering af forskning kræver at arbejdet er deterministisk, med resultater og fact. Og sådan er det jo ikke, for grundforskning er pr. definition ustyrkelig og udfordrigelig - og dermed umulig at "registrere".

Undervisningstiden er veldefineret, når forberedelsesfaktoren er kendt. Og administrationstiden kan opgøres anderledes rutinemæssigt. Og her vil det i øvrigt vise sig, at tiden til administration er groft undervurderet.

LS-DM: Tidsregistrering kan godt gennemføres i laboratoriebundne arbejdsopgaver, mens det er vanskeligere for arbejdstidsregistrering, når filosofien eller historikeren ikke forsker direkte på arbejdspladsen. Og vi er ikke interesserede i en tilstedeværelsespligt; for at forskere skal man have fleksible muligheder. Tilstedeværelsespligten gør jo ikke arbejdsbyrden mindre; det er jo den samme mængde arbejde, som skal laves!

BJ-DJØF: Tidsregistrering er ikke nødvendigvis løsningen, men skal merarbejdet gøres synligt, så er registrering et nødvendigt onde. Det skal synliggøres, at forskningen betaler for administrationen og undervisningen.

Og så er der mange varianter af registreringen, og jeg kan da også forestille mig modeller, som ikke er forbundet med tilstedeværelse. Målet må være, at vi registrerer den tid, vi bruger på undervisning og administration, og så må vi forhandle os frem til en procentdel, vi kan forske i.

JH-IDA: I den sidste ende er tidsregistrering jo en tro og loveerklæring, hvis der ikke har tilstedeværelsespligt. Og det er jo et tillidsforhold mellem ansat og arbejdsgiver ...

LS-DM: Registrering kræver jo, at arbejdsgiveren stoler på de tal, som bliver opgivet. Undervisningsministeriets vægring ved at anerkende overarbejde kan jo tages som udtryk for arbejdsgiverens mistillid til, at vi faktisk passer vores arbejde! For spørgsmålet er jo, om vi fx kan få arbejdsgiverne til at acceptere, at det tager flere dage at formulere en halv side til publicering i *Nature*?

Det må være vores mål, at få sikkerhed for, at der inden for 37 timers arbejdsuge faktisk er tid nok til at opfylde de krav som stilles til de ansatte.

En læser (lektor Therkel Stræde, FORSKERforum 114) har foreslået en generel lønforhøjelse på 22 pct., så man får en kompensations for den længere arbejdstid.

JH-IDA: De fleste har permanent merarbejde, men merarbejde må ikke være permanent. Det er uacceptabelt, også selv om det bliver betalt

BJ-DJØF: Det er ikke noget realistisk overenskomstkrav. Det løser jo heller ikke problemet med den store arbejdsbelastning, for det gælder jo ikke bare om at få betaling for overarbejdet - men om at få bragt overarbejdet ned

LS-DM: Lønforhøjelse skal gennemføres for at få os på niveau med andre sammenlignelige grupper og ikke som betaling for tvunget overarbejde.

Nogle siger jo, at det ligger i forskningens væsen, at den ikke kan tidsafgrænses. Hvis det er rigtigt, så er det jo en livsform og går ud over fritiden?

LS-DM: Jeg ved det godt: At det er svært at vinde forståelse for at kræve betaling for at du - filosofen, historikeren, eksperimentalfysikeren osv. - forsker, når han/hun tænker mens han/hun slår græsplænen derhjemme, og skal nedfælde ideer i det øjeblik, de dukker op. Men problemet for folk med kreativ tankevirksomhed er, at den foregår glimtvis. En forsknings-ide opstår som ti forskellige fragmenter, og nogle af dem får du altså, når du går i haven eller hviler i stolen derhjemme. Det viser jo i praksis, hvor vanskeligt det er at diskutere arbejdstid og registrering.

BJ-DJØF: Forskning er da noget særligt: Vi lukker jo ikke for hjernen, når vi går hjem. Men der er stor forskel på at lade det summe i hovedet mens du er i skoven, og så at sidde i weekenden og skrive artikler på fremmedsprog. Hvis vi kunne afgrænse det hårde arbejde til 37 timer - herunder artikelskrivningen - så gør det ikke noget, at det summer i hovedet mens man er i skoven.

Forskningen er ikke problemet; problemet er, at forskning kræver samlet tid. Og hvis dine andre opgaver tager al tiden, så du må forske i fritiden. Problemet kan også være, at din tid bliver hakket i småstykker, så du ikke har sammenhængende tid til forskningen.

BJ-DJØF: ... det er jo derfor, at folk sidder hjemme...

JH-IDA: Tankegangen om at forskning bygger på engagement har da noget rigtigt i sig, men den er farlig, hvis den bygger på myten om at forskere skal gå så gruelt meget igennem, at de skal have en lav løn, at de skal bo på et lille kvistkammer - og kun have een interesse: Forskning!

Forskere har også familie, og

Tre universitetslærerformænd ser på klokken: Leif Søndergaard (t.v.), Birgit Jæger og Jens Heide.

vi må gøre os klart, at de nye generationer ikke æder den myte; de vil også have plads til familien og så må man ned på noget, der ligner 37 timer.

Det må arbejdsgiverne lære at tage hensyn til.

Er normregistrering en løsning?

JH-IDA: Det kan vanskeligt blive til generelt aftalestof til overenskomsten. Jeg tror ikke på generelle arbejdstidsaftaler, og generelle normtider på aktiviteter er uacceptable og uegnede, men jeg vil ikke afvise, at der lokalt kan fastsættes nogle rimelige normer.

Og tidsregistrering kan bruges i en periode til at dokumentere et problem.

BJ-DJØF: Normtid er noget man aftaler lokalt og under hensyn til den faglige tradition.

Hvad er muligheden for UFA-normen 50-40-10 på undervisning, forskning og administration?

JH-IDA: Vi beder så ydmygt om tid til forskningen, og tager imod alle muligheder for at få forskningen beskyttet.

Men vi skal ikke glemme, at UFA-normen havde den ulempe, at den stod fint og flot som pro-

gramerklæring, men der var ingen værktøjer til at håndhæve den!

BJ-DJØF: Når der i stillingsstrukturen står, at adjunkterne skal bruge halvdelen af deres tid på forskning, så må det samme vel også kunne bruges på lektorer.

LS-DM: Arbejdsgiverne stiller så mange krav til vores arbejde – undervisning, forskning og administration – men de gør sig ikke tanker om, hvor lang tid det egentlig tager. Der står i overenskomsten, at vi er betalt for 37 timers arbejde, men i praksis arbejder mange af os betydeligt mere. Det må arbejdsgiverne forstå, og indgå aftaler om det kvantitative omfang af vores arbejde.

Hvis I ikke kan acceptere kontrol af arbejdstiden – herunder af forskningstiden - så må I vel også holde op med at beklage Jer over, at I arbejder mere end I får løn for?

JH-DIA: Vi kan godt – ad hoc eller permanent – acceptere en form for registrering. Det vil være til vores fordel – og så ville man i hvert fald få et udtryk for problemets omfang.

Problemet er på den anden

side: Undervisningsministeriet giver direkte og indirekte udtryk for, at vi har rigtig god tid til vores opgaver. Jeg var ved at falde ned af stolen, da holdstørrelsen på diplomuddannelserne blev mindre og ministeriet konstaterede, at det samlet gav mindre arbejde. Men der var jo stadig lige så mange hold og kurser ...

BJ-DJØF: Jeg stillede spørgsmålet som en provokation i april for at få en debat. Jeg fik mange modsatte signaler: Nogle klager over, at de ikke får tid til deres forskning, nogle at forskningen tager af deres fritid. Men omvendt gav mange også udtryk for en uvilje mod registrering af arbejdstiden. Det var nødvendigt at få afklaret problemet. ...

Hvad er er så første skridt til en løsning?

I KOR: Ved overenskomstforhandlinger er man i dialog. Det betyder, at der skal være en fælles forståelse for det problem, som man forhandler om. Og for at synliggøre problemet kunne Forskningsministeriet snarest muligt igangsætte en undersøgelse af arbejdstids-spørgsmålet, så vi et grundlag for en fælles dialog ved OK-forhandlingerne i 1999.

IT-UNIVERSITET ELLER -HØJSKOLE

Planer om ny "universitet" afventes med spænding:

Bliver det en fristyre-institution? Og hvordan defineres "informationsteknologi"?

Regeringens finanslov varsler et nyt IT-universitet med plads til 800 – men det bliver muligvis nærmere en højskole, fordi det ikke etableres direkte under Universitetsloven. Det betyder mindre medindflydelse og større ekstern styring, fx gennem en bestyrelse med eksternt (branche-) flertal. De ansatte får således ikke mulighed for at vælge ledelsen m.m.

Modellen bliver de institutter, som er oprettet under undtagelsesbestemmelsen – par. 12 i Universitetsloven, der taler om at Undervisnings- og Forskningsministeren kan godkende undtagelser fra lovens bestemmelser. Et igangværende udvalgsarbejde om styrkelse af IT-området varsler undtagelser fra Universitetsloven, idet centret skal have en selvstændig ledelse, der referer til en uafhængig bestyrelse, hvor mindst halvdelen repræsenterer aftagere.

Model: Mikroelektronikcentret

IT-universitetet følger sig dermed ind i rækken af institutioner/institutter, som oprettes uden for universitetslovens ledelsesmodel, hvor opslaget om et tværfagligt center for industriel produktion er det seneste eksempel. (Se næste side).

Det mest kendte af undtagelsesinstitutionerne er Mikroelektronikcentret ved DTU, hvor den nuværende forskningsdirektør Ove Poulsen var den første direktør fra 1991-95: "Den model – som iøvrigt blev skabt under helt andre forudsætninger under styrelsesloven – var nødvendig i en opbygningsfase, hvor der var behov for stor handlefrihed og hurtige beslutninger. Og vel var der visse konflikter med DTU i de første år, men i dag arbejder centret sammen med DTU uden problemer".

Men IT-universitetet bliver en institution af et helt andet omfang end de hidtidige undtagelsesinstitutioner, der udelukkende har beskæftiget sig med forskning og ikke med undervisning.

Klarere profil over for erhvervslivet

Undtagelsesinstitutionerne under paragraf 12 er oprettet i særlige tilfælde, hvor institutionerne selv har bedt om det, og hvor der er flere institutter, som skal arbejde sammen, forklarer forskningsdirektør Ove Poulsen: "En fordelene er, at det giver en klarere profil over for erhvervslivet. Hvis der er pres på fra aftagerside, så giver det et mere direkte samspil i en overgangperiode. For når man tager aftagerne – fx industrien – ind, så betyder det jo også, at man gør dem ansvarlige og får dem til at tage et medansvar".

Poulsen mener ikke, at par. 12-institutioner gør hverdagen anderledes: "Udefra ser det ud som en særlig institution til forskel fra universitetsloven. Indefra opleves arbejdsopgaverne og samarbejdet stort set ligesom på institutter under universitetsloven..."

Udvalgsarbejde til 15 okt.

Ove Poulsen er formand for et særligt udvalg, som skal aflevere en rapport om det nye IT-universitet d. 15. oktober. Udvalget skal tage udgangspunkt i, at der særligt i hovedstadsområdet er behov for at styrke den tværinstitutionelle indsats, og at der derfor oprettes et selvstændigt center for IT-forskning og –uddannelse. Udvalgets kommissorium er udgiftsneutral: Pengene til undervisning m.m. på stedet skal hentes ved at omprioritere ressourcer inden for Forskningsministeriets rammer og ved taksameterbetaling af uddannelserne samt ved indtægtsdækket virksomhed, hedder det bl.a. i kommissoriet.

Poulsen oplyser, at udvalget arbejder på at lægge to modeller frem for, hvordan højskole-konstruktionen skal være.

Det er Poulsens vision, at IT-højskolen skal skabe åbne rammer efter amerikansk forbillede, hvor man på tværs kan tiltrække alle faggrupper – både humanister og teknikere. Det skal være et attraktivt sted for de allerbedste studenter, og derfor skal stedet være optimalt, med den bedste teknik, de bedste lærerkræfter fra ind- og udland osv.

Hvad er "informationsteknologi"

Udvalgsarbejdet skal også tage stilling til vægtingerne i den nye institution. Og her varslede den nationale IT-strategi – som en arbejdsgruppe under ledelse af datalogilektor Erik Meineche Schmidt afleverede i sommeren 1997 – at der er visse modsætninger. Medieprofessor Frands Mortensen var medlem af udvalget men så utilfreds med rapporten, at han afleverede en mindretalsudtalelse. Han kaldte den "snæver og teknologifiksret": "De datalogiske dele bliver fremlagt for detaljeret, mens de humanistiske og samfundsvidenskabelige IT-aspekter får en stedmoderlig behandling ..." (UNIVERSITETS-læreren 108 – okt. 97).

Miljøerne venter i spænding på, hvordan Ove Poulsen-udvalget tackler spørgsmålet om vægtingen af fagområdet.

400 studerende fra næste år

Planen er, at der allerede fra næste år skal optages 400 studerende, og der opereres med budgetrammer på 60 mio. kr. allerede fra næste år, oplyser forskningsminister Trøjborg.

Der er endnu ikke taget stilling til, om der skal opføres et helt nyt og selvstændigt IT-hus. Men IT-brancheforeningen har allerede været ude med, at IT-universitetet skal placeres i egne lokaler, der ikke er knyttet til universiteterne. (Aktuelt d. 26.8).

Universiteterne afventende

DTU-rector H.P. Jensen afventer udspillet om IT-universitetet: "Det er nødvendigt med særlige initiativer på dette område. Strukturæssigt bliver det jo et samenskudsgilde, hvor nogle bliver bedt om at flytte institutter, og der bliver en del fællesaktiviteter i et tværgående miljø. Så der er behov for nogle særlige styringsmodeller". Han vil ikke udtale sig direkte imod en særstyreinstitution: "Den taler om andre ledelsesformer, men derfor kan det jo godt blive sådan, at de deltagende universiteter har flertallet i bestyrelsen ..."

jø

NYT FÆNOMEN: FRISTYREINSTITUT

Nye projekt-institutter konstrueres i relation til universiteterne, men uden for Universitetsloven

Centrets ledelse ledes af en bestyrelse samt en ansvarlig centerdirektør. Bestyrelsens flertal rekrutteres fra dansk erhvervsliv og bestyrelsen udpeger centerdirektøren.

Sådan er konstruktionen i et opslag til 75-mio. opslaget "Tværfagligt Center for Industrial Produktion". Opslaget under Det teknisk-videnskabelige forskningsråd ligner opslag for andre store satsninger med den undtagelse, at det oprettes med juridisk status som fristyreinstitut efter universitetslovens par. 12.stk 1.

Det betyder, at en eksternt domineret bestyrelse lægger forskningsprofilen, udpeger direktøren og styrer medarbejderprofilen.

Også på andre måder vil der være en betydelig ekstern styring af forskningen på centret. For at opnå et "overkritisk aktivitetsniveau" forudsættes centret tillige at søge medfinansiering via centerkontraktordninger, kontraktforskning for private virksomheder samt andre eksterne kilder. Der ses også frem til at oprette privatfinansierede forskningsprofessorater og stipendier.

Forskningsdirektør Ove Poulsen lægger ikke skjul på, at universitetslovens styrings- og ledelsesregler er for stive til nogle institutioner. Han forklarer om den aktuelle model for det tværfaglige center:

"Det vigtige ved den konstruktion har været at sikre mekanismer, hvor man får det optimale ud af flere miljøers samarbejde, og hvor man kan tiltrække kreative kræfter. Og det er et område, hvor Dansk Industri og Dansk Metal har peget på som nøddlidende: danske virksomheder flytter produktionen til udlandet. Derfor har man vurderet, at der var behov for en særlig konstruktion med særlig deltagelse og ansvar for aftagere ..."

DTU: Hellere på universitetet

DTU-rector H.P.Jensen siger, at DTU hellere havde set, at institutionen blev placeret under universitetsloven for at sikre sammenhængen i aktiviteterne – herunder

undervisningen - på en institution:

"Argumentet lyder, at centret skal have en selvstændig ledelse for at kunne satse og handle. Universiteter kan da udmærket satse og fokusere inden for universitetslovens rammer, så der er ikke særlige argumenter for at oprette den type undtagelsesinstitutioner". Rektoren konstaterer dog samtidig, at ministeriet og forskningsrådet står fast på fristyremodellen, og at det er betingelsen for at deltage i projektet: *"Og det er halsløs gerning at takke nej til sådanne projekter af principielle grunde ..."*

Det er STVF – med rådsformand, professor Jørgen Staustru, DTU i spidsen – som vælger blandt ansøgerne.

DI: Uheldigt med ensidig tilknytning

Dansk Industri er idemager bag det aktuelle center. Herfra siger teknologichef Peter Huntley, at fordelene ved par.12-institutioner er, at når der skal igangsættes noget nyt er det vigtigt at aftagere kan være med til at påvirke udviklingen. Institutionen skal fortsat have tæt tilknytning til og bemandede med folk fra universiteterne, men bare løsrevet fra fakulteterne, så handlefriheden bliver større.

Huntley peger imidlertid på en uheldig del af konstruktionen, nemlig at centret skal etableres som en geografisk samlet kerneenhed tilknyttet et universitet.

"Det er uheldigt, hvis centret etableres i konkurrence mellem forskellige miljøer og et miljø får tildelt ressourcerne og dermed hægter de andre miljøer af. Det vil være i modstrid med tankegangen bag, som er, at det er nødvendigt at alle arbejder sammen på tværs ..."

På forhånd er ingeniørmiljøerne på DTU, OU og AaU udpeget som nære "samarbejdspartnere".

JØ

FORSKERENS LIVSHISTORIE OG FORSKNING

Thomas Söderqvist har lavet en biografi om den danske Nobelpristager i 1984, immunologen Niels Kaj Jerne. Det er ikke bare en traditionel biografi, men et forsøg at udvide biografigenren: at knytte en forbindelse mellem livsværk og privatliv.

Nutidens forskere kan lære af forskerbiografier, mener Söderqvist: Grundlæggende må vi se på, hvordan vores forskerliv hænger sammen med resten af vores liv ...

Han ville knap nok være blevet lektor i dag, for da han var 45 år havde han skrevet mindre end adgangskravene til en adjunktstilling! Han begyndte at læse som 28-årig og blev først færdig som 35 årig. Han havde brugt sin tid på andre videnskaber, læst digte og filosofi og gået på natværtshuse i København uden egentlig at ville gøre karriere...”, fortæller Thomas Söderqvist, der netop har færdiggjort en mammutbiografi om immunologen Niels Kaj Jerne, hvis banebrydende teorier om immunsystemet gav Nobelprisen i 1984. *“Jernes livshistorie siger mig, at vel er det vigtigt med professionalisering i dag, men der må være sprækker, hvor folk med særlig baggrund eller evner kan finde ind i forskningsverdenen. Jerne ville ikke overleve i dagens ph.d.-system, hvor man skal gøre karriere ad en strømlinet vej og i et system, der ønsker hurtig gennemslusning. Der må være plads til sendrægtige folk – uden at jeg hermed siger, at enhver lille karklud skal have en chance som et vendende geni ...”*

Söderqvist er videnskabshistoriker og forskningsrådsprofessor i videnskabsstudier. Efter 14 års forskning har han forfattet en kronologisk biografi om et omskifteligt liv. Den er udgivet under titlen **“Hvilken kamp for at undslippe”**, og forsvares i begyndelsen af september som doktordisputats ved RUC.

Bogen bygger på et unikt biografisk materiale, som Söderqvist faldt over ved et besøg hos Jerne. Jerne var en flittig brev- og dagbogskriver, og han bevarede alt – breve, optegnelser, dagbøger, videnskabelige noter – fra han var teenager. Han var nok også bedre end de fleste til introspektivt at gå ind i sig selv, at iagttage følelser og tilstande, siger forfatteren til biografien, der som biograf har været i den usædvanlige situation, at der nærmest var for meget materiale.

Samtidig var genstanden for biografien stadig i live indtil 1994. I personlige interviews – bevaret på bånd – kunne Söderqvist få et personligt indtryk af Jerne.

Bohemeliv ved siden af fem timers daglig forskning

Det var anderledes at være forsker på den tid, og Jerne flirtede da også med et boheme-liv. Han ville ikke kunne overleve på et sted med forskningsvogtning. Forskning var kun interessant, hvis han fik mulighed for at følge problemer efter sit eget hovedet. Hvis han ikke kunne det, så ville han hellere være bogholder med en fritid, hvor han kunne gøre, hvad han havde lyst til.

Biografien afslører, at Jerne langt fra løver op til myten om den fattige forsker, som må gå så meget gruelt igennem og lever med afsavn og havregrød i elfbenstårnet og tænker på sin forskning i 24 timer i døgn. Hans forældre var meget velhavende, så han led aldrig nød, hverken før eller under forskerkarrieren. Og nok var hans selvforståelse elitær – du skal kun blive forfatter eller forsker, hvis du er den bedste – men han klarede forskerkarrieren ved at koncentrere sig fem timer om dagen og gøre det professionelt. Derefter lavede han alt muligt andet. Også videnskabeligt havde han en formidabel evne til koncentrere sig: Han arbejdede kun med et emne – antistofdannelse – og han valgte et afgørende problem, hvis løsning er af essentiel betydning for hans videnskabsområde. Han spredte sig ikke ud over immunologiens almene problematikker, han var ikke “institutionsbygger”, der organiserede skoler og samlede elever omkring sig.

Han ville hade dagens forskningsvirkelighed, hvor mange er nødt til at forske i fritiden for at slå igennem. På den ene side ville han hade forskning udført ud fra “9-16 –lønarbejderbevidsthed”,

fordi forskning er noget du gør, fordi du ikke kan lade være. Men på den anden side organiserede han sit eget forskerliv sådan, at livet kunne bestå af mange andre ting: han kunne læse, møde interessante mennesker m.m. som en slags klassisk europæisk intellektuel. Han opfattede sig ikke som ansat til at lave et stykke lønarbejde, men som en fri intellektuel, der bruger en del af sin tid på cafeer, hvor han konverserer med folk, der har noget interessant på hjerte.

Sammenhæng mellem forsknings-erkendelse og livsforløb

Biografien går tæt på, bl.a. beskriver den Jernes svigt over for koner og børn, et stort alkoholforbrug og erotiske eskapader. Den første kone begår selvmord som følge af Jerne, og der blotlægges såmænd også sadistiske træk i Jernes sexliv – og selv om det kun fylder en halv side ud af biografens 700, så var det i focus i JyllandsPostens og Ekstra Bladets anmeldelser.

Det videnskabsfilosofisk mest interessante i Söderqvists biografi er imidlertid beskrivelsen af, hvordan Jernes selektionsteori for antistof-dannelse kan ses som en metafor for Jernes eget liv. Og Jernes turbulente privatliv var præget af voldsomme omskiftelser, hvis ledetråd var hans dybe uvilje mod at lade sig dominere eller indflyde af andre, at undslippe det konkrete nære, familielivet.

Selektionsteorien bliver videnskabsmandens egen selvbekendelse: Han bruger sit eget liv som en kognitiv ressource. Han opfattede sin egen bevidsthed som at selv et givet indefra og at det har en række givne mentale tilstande på lager, som man kan vælge mellem for på den måde at klare forholdet til omverdenen. Det udtrykte han som at han selv følte sin tankevirksomhed som en svensknøgle og “at have stand-

punkter på lager”, der passer til alle møtrikker.

Han havde en meget stærk integritetsfølelse, ser sig selv som en distanceret observatør af verden, som ikke kan gribe ind og forstyrre ham.

Jerne var derfor også “tiltalt af” (Jernes egen formulering, da han formulerede sin teori), at antigenet ikke greb ind i cellens mest “intime dele”, men at immunresponsen havde sin oprindelse i organismen selv, og det var kernen i Jernes banebrydende forskning. Jerne valgte på vej hjem over Knippelsbro den tolkning af nogle forsøgsresultater, der bedst stemte overens med hans eget syn på sig selv i forhold til omverdenen.

Han fik dermed lejlighed til at trykke sin livsfilosofi ned over petriskålen med antistof A-aktivitet. Hans syn på selvet blev den sidste brik i det kognitive puslespil, der førte frem til selektionsteorien. Det får Söderqvist til at mene, at grunden til Jernes valg var, at han havde “en indre viden” om, at selektionsteorien var sand.

Det er Söderqvists fortolkning af parallellen mellem Jernes liv og hans forskning. for Jerne har aldrig selv berørt sammenhængen: *“Men det er vel nærliggende, for man går jo også ud fra, at et kunstværk er udtryk for kunstnerens sjæleliv. Men vi er ikke vant til, at opfatte den videnskabelige teori som noget, der overhovedet har noget at gøre med ophavsmandens eget liv. Og for mig er det indlysende, at Jernes teori har en biografisk forklaring”.*

Omkostninger at være forsker

Jerne flygter hele livet fra et eller andet. Han tager ikke stilling. Han elsker Hovedbanegården; der passerer folk forbi og man skal ikke tage stilling til noget. Han bliver serveret af kvinder og laboranter, der tillader ham at

Niels Kaj Jerne underholder den svenske dronning Sylvia ved Nobelpris-festen i 1984.

sidde og komtemplere forsøgsresultater. På den måde er han rastløs, han gjorde flere gange opbrud i sit eget liv og rastløsheden var måske en medvirkende årsag til, at han tre gange i sin karriere kom med nye teorier, der brød de herskende paradigmer.

Biografisk set er Jerne interessant, fordi han var elitær – "hvis man ikke er en genial forfatter, så skal man nøjes med at læse bøger" (Jerne) – og hans personlige drivkraft var at være enestående på sit felt.

Jerne ville så forfærdelig gerne leve et usædvanligt liv, men han betalte med at være en vandringsmand, der hele tiden søgte at undslippe ansvaret for sit eget liv og omsorgen for andres. Det Söderqvists overbevisning, at denne forskertype er hyppigere og betyder mere for den videnskabelige kultur, end vi normalt er villige til at indrømme:

"Hvis jeg modstræbende skal forfølge denne generalisering, så plejer vi ikke at tale om forskning som en personlig stræben af den slags og vi plejer heller ikke at være opmærksom på de personlige konsekvenser, som den stræben har. Men det har omkostninger at indstille sit liv på at leve i videnskaben, at færdes med katapult i de videnskabelige højere lag, som Jerne selv sagde ..."

Den eksistensielle forskerbiografi

Söderqvists dokstordisputats har som en central tese, at man må forsøge at forstå Jernes videnskabelige erkendelser og forløb som led i et samlet livsprojekt. Han kalder det en "eksistentiel forskerbiografi" (se ESSAY på næste side).

Den traditionelle forskerbiografi handlede om forskerens eller videnskabsmandens liv og værk fra vugge til grav med særlig vægt på vigtige begivenheder i det videnskabelige, offentlige eller private liv – men uden filosofiske eller sociologis-

ke spidsfindigheder eller ambitioner. De seneste årtier har en videnskabshistorisk tilgang søgt at udnytte et historisk kildemateriale for at forstå den videnskabelige proces, der ligger bag om værket ("science in the making") for at forstå videnskaben i dens komplekse sociale, institutionelle og kulturelle sammenhæng ("science in context"). Den type biografier kan knytte historiske tendenser sammen med videnskaben og hensigten har været at belyse en videnskabelig epoke, en ideestrømning, en disciplin eller en forskningsinstitution.

Andre biografi-tilgange har derimod haft til hensigt at rekonstruere den erkendelsesmæssige udvikling, som personens videnskabelige udvikling har gennemløbet.

Söderqvists særlige bidrag til biografien – og hans diskussion af genren – er at genindføre den tænkende personlighed i forståelsen af hvad forskning og videnskab er for noget. Igennem biografien bliver man meget bevidst om, hvor meget videnskabelig forskning, der er et menneskeligt, individuelt livsprojekt.

Biografien som afsæt for selvrefleksion hos nutidens forskere

Gennem arbejdet med den eksistensielle forskerbiografi bliver man meget opmærksom på, at forskning ikke bare er et (politisk) system eller en organisationsform, som kan belyses filosofisk, historisk eller sociologisk perspektiv. Den vinkling ser ikke den flok idiosynkratiske, skæve personligheder, som forskningen også er. Det er et perspektiv, som ofte mangler i videnskabsstudier, forklarer Söderqvist.

Almindelige forskere kan lære af forskerbiografier, siger Söderqvist: "Man kan stille spørgsmål som: Hvordan er jeg kommet derhen, hvor jeg er kommet nu? Hvad vil jeg om 20 år? Grundlæggende kan man se på, hvor -

dan ens forskerliv hænger sammen med resten af ens liv. Fra filosofien har vi lånt opfattelsen af videnskab som noget, der har meget lidt med ens egen livssituation at gøre. Men videnskabelighed er ikke noget, som er afsondret fra det levede liv".

Selvopfattelse med modsætninger

Jerne var fuld af modsætninger: Han havde en drøm om et liv som kunstner, hvilket fremstår som det modsatte af et forskerliv – som modsætningen mellem tanke og følelse. Men hans valg handlede ikke om intellekt eller følelser. Spørgsmålet var, hvorvidt han skulle blive tvunget til at begrænse sig til det middelmådige, det diletantiske og det gængse eller om han fik mulighed for at nærme sig det usædvanlige. Han hadede Kaalunds "På det jævne, på det jævne ...", og var i den forstand meget udansk!

Han foragtede dem, som ville have sikkerhed i tilværelsen, men det første han gjorde var at skaffe sig selv sikkerhed. Han var en forkælet overklassedreng, som levede af familiens penge inden han selv begyndte at tjene penge i en sen alder. Han var således den eneste i studietiden, der boede i egen lejlighed.

Selv om Jerne gerne så sig fremstillet som en nomade, så blev han glad, da han i 1948 fik en fast stilling som heltidsansat videnskabelig assistent. "Han ville gerne være boheme – hvis han bare havde sikkerhed i livet. Han flirtede med bohemelivet, men han kunne ikke forestille sig at leve som hans kunstner venner var nødt til. Jerne var på den måde en hykler, fordi bohemeriet var personligt letkøbt for ham; det var en småborgerlig bevidsthed", påpeger forskningsrådsprofessoren.

Naturvidenskab og humaniora

Efter lidt betænkningstid siger

Söderqvist at der nok er forskel på naturvidenskabsmanden Jerne og så humanister eller samfundsvidenskabsfolk:

"Selv om Jerne opførte sig som en kunstner i naturvidenskaben, så var han godt klar over, at der fandtes en begrænsning: en empirisk virkelighed, som han i sidste instans ikke kunne sætte sig ud over og som var større end ham selv. Forsøgsresultater satte ham hele tiden på plads, og det fungerede som et korrektiv, som han var nødt til at indordne sig under.

Der skiller hans videnskabelige virkelighed sig fra megen humaniora: Humaniora er jo i højere grad noget, hvor man ikke finder den ydmyghed. Vel er litteratur bundet af teksten, men de har jo meget større fortolkningsmuligheder. Derfor kunne det da være interessant at se hvor den ydmyghed, som humaniora er nødt til at udvise, kommer fra. Men det er en helt anden historie ..."

Forskeres drivkræfter

Jerne ville være enestående på sit felt. Det var hans drivkraft som forsker. Som 83-årig og døende udviser Jerne stadigvæk en stor forfængelighed; han ønskede at blive husket af eftertiden: "Genem hele sit liv søgte han det sublim, han ville være enestående. Og som 83-årig har man vel styr på sine egne gerninger og hvilken rolle man har spillet. Man kan synes, at han derfor burde være kommet over følelsen af at være enestående og ind i en fase, hvor det er lige meget. Men sådan var det ikke med Jerne. Hans sidste store bekymring var at blive glemt af eftertiden..."

Men hvad driver så dygtige forskere i dag:

"Skal jeg være tro mod min biografiske tese, så må du spørge hver enkelt forsker! Jeg vil ikke udtale mig sociologisk ..."

JØ

Se ESSAY næste side

DEN EKSISTENTIELLE FORSKERBIOGRAFI

Howdan fortæller man en forskers biografi. Her argumenterer Thomas Söderqvist for, en udvidelse af genren så der til den traditionelle videnskabshistoriske, filosofiske og sociologiske føjes en ny dimension. Med afsæt i den danske immunolog og Nobelprismodtager Niels Kaj Jerne siger han, at forskerens videnskabelige meritter må forstås i et samlet livsprojekt. Her citeres fra indledningen til Söderqvist biografi:

Papirposerne på loftet (*i Jer- nes privatbolig, red.*) viste sig at være meget righoldige på dokumenter, der kunne fortælle om, hvilke overvejelser Jerne gjorde sig på vej ind i og i løbet af sit videnskabelige liv. I de personlige optegnelser fra ungdomsårene åbenbarer sig en Jerne, der følte sig som en fremmed i kulturen, som læste Nietzsche og hollandske romantiske digtere – en Jerne, der længtes efter det sublime. I de dokumenter, der stammer fra årene i København, tegner sig et billede af en mand, der længe tøvede med hensyn til, hvorvidt han skulle vælge videnskaben som livsbane. I breve til sine fåtallige venner redegjorde han for sine handlinger og bevæggrunde, fortalte om sine vurderinger og om sin usikkerhed vedrørende valg af karriere.

Også i samtalerne kom vi i stigende grad ind på hans opfattelse af sig selv og hans vurderinger af livet i og uden for videnskaben. Jeg blev derfor mere og mere fascineret af spørgsmålet om, hvordan han havde udviklet sin iden-

Forskeren er naturligvis alene forsker, når han tænker sine videnskabelige tanker eller udfører sine eksperimenter. Resten af tiden er han administrator, familiefar, skakspiller eller læser af skønlitteratur.

titet og selvforståelse – mere optaget af hans vej ind i immunologien end af den efterfølgende succeshistorie, der kulminerede med Nobelprisen. Der er ingen grund til at tro, at et ungt menneske "folder sig ud" som forsker i studieårene. Et liv som videnskabsmand er et resultat af mere eller mindre bevidste valg og af tilfældigheder. At vælge at vie en stor del af sit liv til videnskabeligt arbejde indebærer, at man vælger andre dele af livet fra. Et sådant valg er dog på ingen måde selvindlysende. På samme måde som videnskabs-historiografien har gjort op med en teleologisk opfattelse af den videnskabelige udvikling, således må også forskerbiografien gøre op med forestillingen om et videnskabeligt liv forstået som en indfrielse af

en personlig forudbestemthed til at blive forsker. I analogi med den videnskabssociologiske Edinburgh-skoles diktum, at succesrige videnskabelige teorier kræver at blive forklaret på lige fod med fejlslagne teorier, bør en forskerbiografi behandle et menneskes valg af liv i og uden for videnskaben symmetrisk.

Jeg begyndte derfor at stille spørgsmål som eksempelvis: Hvilke valg foretog Jerne i sit liv, og hvilke konsekvenser havde disse valg for ham selv og for andre? Hvilke livssituationer fristede ham, og hvilke forsøgte han at undgå eller flygte fra? Hvad fik ham til at vælge et videnskabeligt liv frem for et kunstnerisk, religiøst eller politisk liv, eller et liv i omsorg for familie og børn? Hvilke konsekvenser fik hans valg af et liv i videnskaben for ham selv og for andre? Hvilken måde levede han sit liv på, så han oplevede det som værdifuldt, så det gav ham mening og sammenhæng? Hvilke intellektuelle og moralske dyder og laster udviklede han? Hvordan forenede han, eller hvorledes skelnede han, mellem livet i og uden for videnskaben? Fandtes der nogen sammenhæng mellem hans professionelle virksomhed og hans private tanker og valg af livsstil? Kan hans teorier om immunsystemets struktur og funktion ses som udtryk for hans livserfaring og selvforståelse? Fandtes der, for at anvende Alisdair MacIntyres begreb, en "narrativ enhed" i liv og værk? Indgik også værket i denne narrative enhed – som er selve forudsætningen for at kunne skrive en biografi?

Idet jeg stiller disse spørgsmål, går jeg ud fra, at Jernes arbejde i laboratoriet, i lænestolen eller med et manuskript på skrivebordet – var en uadskillelig del af hans samlede liv. Værket er ikke en fra resten af livet adskilt "investigative pathway", men en integreret del af "life's pathway". Hvis den videnskabelige aktivitet, som Edmund Husserl udtrykker det, alene er "en blandt de mange praktiske hypoteser og projekter, der bygger ... livsverdenen op", da bliver det traditionelle billede af forskerbiografien med værket i centrum og resten

af livet i periferien misvisende; tanken om, at man kan foretage et analytisk snit gennem et menneske og portrættere det i en "videnskabelig biografi" ("scientific biography"), bliver absurd. Forskeren er naturligvis alene forsker, når han tænker sine videnskabelige tanker eller udfører sine eksperimenter. Resten af tiden er han administrator, familiefar, skakspiller eller læser af skønlitteratur. Miroslav Holubs ord om kunstneren gælder naturligvis også for forskeren: "En person er alene kunstner, når han er i gang med at skabe sit lille værk, som lille kunstneriske forestilling. Resten af tiden lader han som regel bære, som om han er kunstner, eller han udviser en hertil hørende karakteristisk adfærd".

Med livet frem for handlingerne og bedrifterne er vi trådt ind på et nyt biografisk territorium, som stort set endnu er uudforsket", hævder Skidelsky. Jeg benævner dette territorium **eksistentiel biograf**. Strengt taget er naturligvis al biografi, som tilfredsstillende krævet om at give en dækkende fremstilling af et menneske, "eksistentiel" og termen kan derfor synes overflødig. Men i en tid, hvor så mange beretninger reduceres til "sociale" eller "intellektuelle" biografier, kan modifikationen 'eksistentiel' tjene som en påmindelse om, at biografien er en genre, som bogstaveligt talt sigter på at skrive (grafo) et liv (bios).

Den eksistentielle forskerbiografi forsøger at forstå den enkelte og hans eller hendes videnskab som et samlet livsprojekt. Det indebærer ikke en fornægtelse af den sociale sammenhængs betydning, men er snarere en påpejning af, at studier af forskermilieuerne, af den sociale og den kulturelle kontekst eller af den teoretiske og eksperimentelle tradition ikke i sig selv kan give et tilfredsstillende og udtømmende billede af videnskaben. Der findes også en personlig kontekst for det videnskabelige arbejde.

Hvis man ensidigt betoner de sociale og kulturelle sammenhænge, overser man let en anden

side af tilværelsen, den omstændighed nemlig, at det er muligt for os at overskride vore sociale og kulturelle betingelser. Hvis man retter opmærksomheden på mulighederne for at bryde med de normative strukturer eller den "moraliske økonomi", giver man tillige den enkelte forsker en privilegeret rolle i den videnskabs-historiske fortælling, som gør ham til et frit handlende, etisk ansvarligt individ.

Opmærksomheden på det eksistentielle indebærer ikke nogen undervurdering af det videnskabelige arbejde. Som Jerome Bruner har bemærket, så kan man ikke begribe en skakmesters "stil [og] dristighed, hvis ikke man ved noget om selve spillet ... Ellers kan man ikke vide, hvilket slags menneske han i virkeligheden er". På tilsvarende vis er et indgående kendskab til Jernes videnskabelige arbejde en nødvendig forudsætning for at forstå hans livsprojekt

Jo bedre vi forstår detaljerne i forholdet mellem hans eksperimentelle arbejde og hans teoretiske overvejelser, desto bedre forudsætninger har vi for at forstå hans liv.

I (biografiens) Mellemspil bliver forskerbiografiens Janus-rolle mellem videnskabshistorie og personschildring allermest tydelig. På den ene side kan analysen af de livshistoriske forudsætninger for selektionsteoriens fremvækst nemlig ses indenfor rammerne af en traditionel forståelse af forskerbiografien som en videnskabshistorisk genre: livserfaringen og livsforståelsens bidrager til forståelsen af teoriens opståen og dermed til forståelsen af en vigtig fase i immunologiens nutidshistorie. Men på den anden side er det også sådan, at de tekniske aspekter af hans videnskabelige arbejde i dette tilfælde kan fordybe vores forståelse af Jernes livsprojekt i lige så høj grad som hans private breve og dagbogoptegnelser. Jo bedre vi forstår detaljerne i forholdet mellem hans eksperimentelle arbejde og hans teoretiske overvejelser, desto bedre forudsætninger har vi for at forstå hans liv.

EVALUERINGSCENTRET TIL EKSAMEN

Bestået, men med anbefaling om klarere udviklingsperspektiv. Men Centrets fremtid er uklar, for Undervisningsministeriet har planer for en samling af evalueringer for alle uddannelser ...

Hvad tænker disse to mænd mon på, mens de hører på indlæg fra salen til konferencen om Evalueringscentret: Centerchef Thune tænker måske på de relativt pæne karakterer, som hans center fik, da de også skulle gransknes. Og ministeriets universitetschef Kornbech tænker sikkert på, hvordan Evalueringscentret skal passes ind i en total-model for evaluering ...

Universitetsuddannelserne oplever at være til eksamen, når Evalueringscentret er på besøg. Men nu har Evalueringscentret selv været til eksamen i form af en "granskning" ved et skandinavisk 3-mands panel.

"Og indrømmet: Det var lidt ligesom at køre på motorvejen, hvor man pludselig opdager en motorcykelbetjent i bakspejlet. Og selv om man ikke har gjort noget ulovligt, så påvirker det da kørslen ...", sagde centerchef Christian Thune, hvis center ellers fik gode karakterer for sin professionalisme. Kritikken gik mest på et manglende "udviklingsperspektiv" i selve evalueringerne.

Granskningen var til debat ved en konference, hvis indhold imidlertid blev noget hæmmet af, at der i september præsenteres et lovforslag om en samlet model for evaluering af det danske uddannelsessystem. Det er der afsat 43 mio. til. Universitetsdirektør Torben Kornbech Rasmussen ville imidlertid ikke fortælle, om det kommer til at indebære, at Evalueringscentret skal inkorporeres i en sådan model, om den fortsat skal have selvstændig status e.l.

Ministeriets uklare planer var en blind makker på konferencen, men flere vovede dog at argumentere for, at Evalueringscen-

teret bevares som en selvstændig institution alene med (undervisnings-)opgaver inden for de videregående uddannelser.

Både repræsentanter for uddannelsesrådene og forskningsrådene var på banen med anbefalinger af rådene i en fremtidig struktur. Og der var anbefalinger af, at der i universitetssystemet blev en tættere sammenhæng mellem forskning og undervisning.

DTU-rector – og fmd. for Rektorkollegiet – H.P. Jensen rarådede en totalmodel med een institution, der skulle evaluere bredere dele af uddannelsessektoren. Det er vigtigt, at der er tale om en selvstændig enhed med kompetencer inden for universitet og ikke mindst at evalueringsmyndigheden er uafhængig.

Granskingsgruppe: For lidt udviklingsperspektiv

Granskningen slår fast, at Evalueringscentret blev etableret fra 1992 ud fra en defensiv position, idet skeptiske institutioner fik initiativet til at fremstå topstyret. Det var derfor naturligt, at Evalueringscentret udviklede en "neutralitetsposition" med et kvalitetsbegreb, der tog udgangspunkt i målopfyldelsen hos den enkelte uddannelse. Men omvendt gav den definition ikke anledning til at forskyde kvalitetsdebatten el-

ler" den eksisterende magtbalance mellem uddannelser, uddannelsesinstitutioner eller ministeriet.

Neutralitets-positionen smittede også af på procedurerne, fx i det traditionelle spændingsforhold mellem kontrol og udvikling. Mens Norge og Sverige betonedede udviklingsaspektet, så tog det danske center styrings- og kontrolhensyn. Uddannelserne får således kun undtagelsesvis anledning til at foreslå strygruppedlemmer, evalueringscentret har stor indflydelse på udformningen af evaluerings-rapporterne og en udstrakt rutinisering – ensliggørelse – af procedurer.

I dag er de evaluerede ikke så skeptiske over for evalueringerne, grundlæggende fordi evalueringer ikke blev knyttet til bevillingssystemet, fordi der ikke bruges "performance indicators", og fordi der ikke er foregået "ranking" m.m.

Problemet i denne tilstand – som måske i en periode har været nødvendig – er, at evalueringerne i for lille grad er blevet udviklingsorienterede, lyder den hårdeste kritik af Evalueringscentrets virksomhed. Granskingsgruppen mener imidlertid, at der er potentiale til at øge vægten på analyser og udredninger, og at dette indirekte har et stort æn-

dringspotentiale, når det gælder om at påvirke den højere uddannelse. Ikke mindst bør det på systemniveau vurderes om det er rene evalueringsaktiviteter som skal prioriteres eller om det er udviklings- og analysevirksomhed baseret på uddannelsesinstitutionernes behov, som skal prioriteres, siger granskingsgruppen.

Granskingsgruppe: Bedre opfølgning

Også afslutningskonferencers kunne virke bedre, hvis de blev mere fremtidsrettede og orienteret mod opfølgning- og udviklingsarbejde i stedet for at bedømme fortiden.

Endelig antyder granskningen, at der er for lidt konsekvens i evalueringerne. Opfølgningen på evalueringerne må forbedres: Udbyttet kunne have været endnu større, hvis styregrupperne og Evalueringscentret også var tiltænkt en rolle i opfølgingsarbejdet. Granskingsgruppen forstår, at opfølgning er de evalueredes eget ansvar, men understreger, at det ikke hindrer en systematisk dialog mellem de evaluerede, styregrupperne og Evalueringscentret. Betydningen af styregruppernes arbejde kan fx øges, gennem et større honorar eller ved at give denne mulighed for opfølgning.

FUPPENDE INTU'ELLE

Fysikeren ALAN SOKAL skabte vild opstandelse, da han i 1996 forfattede en falsum-artikel i en kulturrelativistisk og postmoderne jargon. Artiklen blev antaget i det ansete tidsskrift *Social Text* og gav især de såkaldte "dekonstruktivister" røde ører.

Nu har Sokal & Bricmont udgivet en bog om affæren, som får en ublid anmeldelse af filosoffen

Honathan Ree: Sokal gør sig sårbar over for modangreb ...

Et sikkert middel mod tungsind hos homo academicus er nyheden om en kollegas ydmygelse. Studerende, der flygter fra undervisningen, eller censorer, der sætter spørgsmålstegn ved karaktergivningen, er rimelig effektive, ligesom afslag fra forlag og bedømmelsesudvalg. Dårlige eller ikke-eksisterende forsknings-ratings er bedre, og dårlige anmeldelser endnu bedre igen. Men der er slet ikke noget, der kan få en nedstemt universitetslærer til at se lyst på tingene, som at opleve en ven, der bliver hånet på tryk, eller som hopper på et fupnummer. Hvem har ikke følt sig opstemt da Hitler-dagbøgerne blev afsløret som falskneri i 1983, hvorefter Hugh Trevor Roper stod tilbage i en ret så ubehagelig suppedas? Eller da litteraturkritikerne lod sig narre af Emanuel Morgan og Anne Knish ("the Spectrist school") i 1916, Ern Malley ("the well-wrought Ern") i 1944, eller Araki Yasusada ("the Hiroshima poet") i 1966? Men århund-redets kup må helt sikkert være Alan Sokals artikel "Transgressing the Boundaries: Towards a Transformative Hermeneutics of Quantum Gravity", som uden videre blev antaget af den amerikanske tidsskrift for kulturstudier *Social Text* og publiceret i et særnummer om "Science Wars" i maj 1996.

Det er ikke svært at forstå, hvorfor fupartiklen appellerede til den uheldige redaktionskomité. Den accepterer helt uforbeholdent "social- og kulturkritikkens" betydning for videnskaben, slår et slag for "en demokratisk tilgang til det videnskabelige arbejde" i stedet for "de autoritære og elitære holdninger, der ligger inhærente i den traditionelle videnskab". Den støtter ideen om, at "det tyvende århundredes videnskab" har undermineret oplysningstidens traditionelle metafysik og erstattet den med "stærk non-lineæritet, subjektiv rum-tid, ubønhørlig flyden, og en vægt på samhørighedens topologi". Derudover er den forfattet af en ægte videnskabsmand og skrevet i den slags distanceret sprog, som ingen redaktionel op-

mærksomhed kræver, ligesom der findes et overvældende inventar af noter og referencer, der i bedste forskerstil citerer Sokals egne værker og desuden i smigrende vendinger nævner Stanley Aronowitz og Andrew Ross, som tilfældigvis begge sidder på tidsskriftens redaktionskomité.

De fleste redaktører inden for kulturstudier havde været glade for at modtage en sådan artikel, og kun de færreste var stejlet over de helt forsættelige bommerter, der set i bakspejlet gør fupnummeret så tæer-krummende pinligt for *Social Text* og så opstemmende for stort set alle andre. Der er citater fra Jacques Derrida (en "indsigtsfuld" autoritet om generel relativitet) og Luce Irigaray (en "skarp" kritiker af traditionel differentiell topologi) og et dristigt udsagn om, at "selve eksistensen" er "problematiseret og relativiseret" af "nyere udviklinger inden for kvantegravitet". Der er udsagnet om, at "Euklids (og Newtons G, der førhen mentes at være konstante og universelle, nu forstås i deres uundgåelige historicitet". Og sidst, men ikke mindst, er der en fodnote om "frigørende matematik", der forbinder lighedsprincippet med social lighed og valgfrihedsprincippet med abortrettigheder.

Få dage efter, at "Transgressing the Boundaries" blev publiceret, indrømmede Sokal fupnummeret over for tidsskriftet *Lingua Franca*, idet han dermed håbede, at kunne igangsætte en diskussion om "videnskabelig sjusk" inden for kulturstudier. Han havde afsløret ufuldkommenheder i *Social Text*-redaktionens kritiske evner, og han ønskede at få vedkommende ud i en debat om deres "videnskabelige krige" og måske drage sammenligninger med balladen om C.P. Snow's 1959-forelæsninger om "De to kulturer" og F. R. Leavis's glimrende svar. Til at begynde med havde det været interessant at bemærke, at det, der gjorde 1990'ernes kulturteoretikere sårbare over for Sokal's fupnummer, ikke var manglende respekt for naturvidenskaben, men tværtimod en uforholdsmæssig overdreven ærefrygt over for dens autoritet ...

Men der fandt ingen diskussion sted. I sommeren 1996 mørede de britiske aviser (og i efteråret 1996 skete det samme for *Weekend-avisens læsere* i Danmark, red.) sig på bekostning af en stereotype "kulturens venstrefløj". "Sokal-nummeret" bekræftede åbenbart, hvad rettænkende mennesker hele tiden havde vidst, nemlig at de eneste sandheder, der er værd at vide, er de gængse fra den europæiske intellektuelle tradition, der blev sat i system af vores viktorianske forfædre, samt de videnskabelige eksperters sidste nye opdagelser. Det medførte den behagelige følgeslutning, at den venstreorienterede synsvinkel blot er en vildfarelse hos nogle ganske få allerede 68'er-fjølser oppustet af luftige filosofiske kreationer à la *mode de Paris*.

Redaktionen på *Social Text* kunne have taget ved lære af den ydmygede Falstaff efter midnatsnigmordet ved Herne's Oak ("I do begin to perceive that I am made an ass ... ignorance is a-plummet o'er me; use me as you will"), men i stedet valgte man at holde på sin krænkede værdighed. Højtideligt erklærede man, at man havde publiceret Sokals artikel ud fra solidaritet med en forfatter, man mente var "en progressiv forsker, en fysiker der var villig til offentligt at være kritisk over for den videnskabelige ortodoksi." Man brød sig ikke om, at ens imødekommenhed var blevet misbrugt, og i øvrigt havde man aldrig brudt sig særlig meget om artiklen.

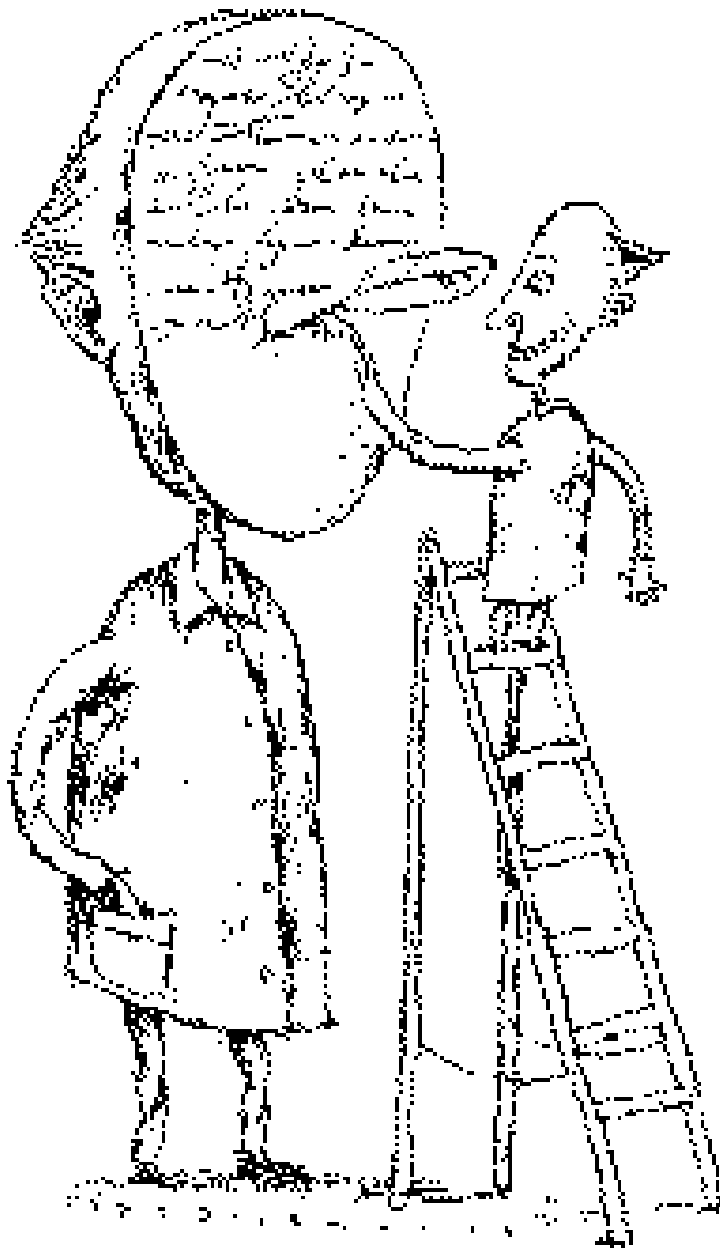
Sokal havde også en indsigelse. Han betragter sig selv som en meget mere hårdet (og yngre) venstreorienteret end kulturstudiets smarte revolutionære, men skulle man tro medierne, var han fortaler for støvet konservatisme. Hans idoler er Orwell og Chomsky: "Som videnskabsmand er jeg sådan lidt sat i det," siger han spøgefult: "Det kan være, jeg bare er naiv, men jeg tror at der findes en ekstern verden, at der findes objektive sandheder om den verden, og at mit arbejde går ud på at opdage nogle af dem." Engang underviste han i Nicaragua for at støtte sandinisterne; alligevel tilføjer

han: "Jeg er en gammel ufortrøden venstreorienteret, der bare aldrig helt har forstået, hvordan dekonstruktionen skulle kunne hjælpe arbejderklassen."

Så besluttede Sokal sig for at udpenle detaljerne om sit fupnummer. I samarbejde med en belgisk fysiker, Jean Bricmont, har han begået en omfattende anklage mod en "misbrug af videnskabelige begreber" begået af visse tænkere med det tilfælles, at de har været så uheldige at gøre sig bemærket i Frankrig gennem de sidste 40 år. Bogen, der blev resultatet, blev udgivet på fransk med den selvtrefærdige titel *Impostures Intellectuelles*, hvilket ikke uventet var tilstrækkeligt til at sætte en hel del i bevægelse i Paris. Nu er bogen udkommet på engelsk, pyntet med rigtig provokerende klaptekst-citater såsom: "disinformation" (Julia Kristeva); "*le pauvre Sokal*" (Jacques Derrida), og "*C'est la guerre*" (Le Figaro).

"**Intellectual Impostures**" udgør ikke ligefrem nogen tilskyndelse til anti-fransk hooliganisme; bogen er stort set ikke mere end en scrapbog over virkelige eller opdagede parisiske intellektuelle grusomheder. Den, der har læst de forfattere, Sokal og Bricmont anklager, er allerede bekendt med, hvordan de henfalder til søvndyssende pseudo-videnskab og deres dårligt underrettede henvisninger til prædikatslogik, kvantemekanik, relativitet, **Gödel's teorem**, og kaosteori. Disse fejl er før blevet fremhævet, men i deres oprindelige sammenhæng er de bare irriterende og en smule skræmmende. Nu hvor Sokal og Bricmont har taget dem op og lagt dem frem side om side med hinanden, er virkningen imidlertid fascinerende om end trættende. Jacques Lacan vidste åbenbart ikke, hvad han snakkede om, når han cause-rede om propositionelle funktioner eller topologi, og det gjorde Julia Kristeva heller ikke, da hun henviste til resultaterne af "moderne logik fra Frege og Peano til Lukasiewicz, Ackermann eller Church," og Luce Irigaray heller ikke, da hun sammenlignede at

sprænge ego'et med at sprænge atomet. Det ville være rart at tro, at Jean Baudrillard bare spøjte, da han udtalte sig om "vores non-Euklidiske *fin de siècle* -rum" og om, hvordan "moderne videnskab" viser, at "tilfældighed er, når alle løve flyder," at Gilles Deleuze og Félix Guattari fik sig et grin, da de skrev, at "en funktion er en slow-motion", og at det var med vilje, at Paul Virilio forvekslede acceleration med hastighed, eller at Régis Debray gjorde grin med sig selv, da han påstod, at Gödels teorem var et bevis på, at "generaliserede arbejdermagt" er "politisk tvivlsomt". Men det var tilsyneladende alt sammen i ramme alvor.

Dokumentationen i Intellectual Impostures fremlægges for det meste i form af særlig opsigtsvækkende citater. Sokal og Bricmont selv holder sig til korte kommentarer ("Hvad taler hun om egentlig? ... disse afsnit giver ingen mening ... men det bliver bedre endnu"), alt imens de noget undseligt invender, at de ikke udstår "sværttilgængelig sprogbrug", "intellektuel forvirring", "teknisk jargon", "uredelighed", og "mangel på klarhed".

Ved at gøre skarp parodi til vedholdende anklage har de

imidlertid gjort sig sårbare over for modangreb. Parrets evner til at snuse sig frem til vås om naturvidenskab viser sig således ikke at kunne overføres, og hvad filosofi angår, har de ingen næse for, hvad de ruller sig i. Set fra deres synsvinkel, findes der kun to lejre inden for epistemologien. Der findes relativister - som de også kalder "postmodernister", "subjektivist" og "skeptikere" - der sætter deres lid til "argumentation ud fra autoritet og henvisning til 'hellige' skrifter" og "ekstra-videnskabelige trosretninger som f.eks. soldyrkelse". Og så er der de videnskabsmænd, der - ligesom du og jeg - tror på den "virkelige verden", bryder sig mere om "kendsgerninger" end om "ord", afviser "a priori eller åbenbare sandheder", og knokler for at opnå et "objektivt syn på verden".

Men på trods af Sokals og Bricmonts forhåbningsfulde henvisninger i retning af en monolitisk autoritet kaldet "videnskabsfilosofi", er situationen rent begrebsmæssigt næppe så enkel, som de tror. Uden videre stadfæster de, at "rum-tid" er lige så "objektivt" som stole og borde, alt imens de tilsyneladende ikke er opmærksomme på, at møbler eksisterer i

specifikke lokaliteter i specifikke tidsperioder, hvilket ikke er tilfældet, hvad rum-tid angår. Et sted i bogen påstår de, at "en teori skal testes empirisk, før den kan være videnskabelig", hvorimod de et andet sted - måske fordi de kommer i tanke om, at matematik udvikler sig ved hjælp af formel logik og ikke gennem en stadig akkumulering af empiriske data - skriver, at den skal være baseret på "empiriske og rationelle argumenter". De forbigår aldrig nogen mulighed for at give udtryk for deres foragt for "subjektivism", men ikke desto mindre er det lige præcis det, de omfavner, når de udtaler, at verden kun er en "hypotese", fordi "vi kun har direkte adgang til vores sansefornemmelser".

Sokal og Bricmont kan næppe lastes for at rode sig ud i sådanne vanskeligheder. Men de vil have fordel af at vide, at Immanuel Kant viede sit liv til deres løsning for mere end 200 år siden. Kants løsning var at forene realismen med idealismen, hvilket er grunden til, at mange af det tyvende århundredes filosoffer har afvist ikke blot "objektivism" (hvilket Sokal og Bricmont udmærket er klare over), men også "subjektivism" (hvilket de ikke er klare

over). Det kan tænkes, at noget, der hedder "relativisme" ikke er den eneste udvej; men i så fald er realisme ikke fjendtlig indstillet over for videnskab, men udtrykker i stedet omsorg for forholdet mellem de historisk specifikke begrebsinventarer, teknikker, metrikker, og formalismer anvendt af videnskabsmænd og den slags sandheder, de var i stand til at afdekke.

Sokal og Bricmont er så beusede over deres fantastiske sejr over "den postmodernistiske *Zeitgeist*", at de fuldstændig glemmer, hvor vanskeligt det er at leve op til de intellektuelle standarder, de mener, de selv legemliggør. Især undgår de enhver konfrontation med de stærkeste eksponenter for den franske tradition, de angriber. Men gør de sig lystige over den, der forsøger at kritisere moderne fysik uden samtidig at have forstand på Planck, Einstein, Heisenberg eller Bohr (og Newton for den sags skyld), kan vi til gengæld kun græde, når de forbigår Pierre Duham, Alexandra Koyré, Gaston Bachelard og Georges Canguilhem - for slet ikke at nævne Kant. Ikke engang Michel Foucaults udfordring tager de op, og deres eneste kommentar til den største af alle drillepinde er en længselsfuld beklagelse over, at "der findes ingen systematisk misbrug af (eller sågar opmærksomhed over for) videnskab i Derridas arbejde" - som om han havde sat sig på bolden udelukkende for at genere deres leg.

Det mest sigende morsomme ved Sokals oprindelige parodi var den forsvindende lille mængde dokumentation i forhold til analyse: "belæg" blev simpelthen kylet ind under den gigantiske bibliografi og i snesvis af noter indeholdende uanalyserede citater, ukritiserede meninger, og ukontrollerede intellektuelle stemningsbilleder. I hvertfald syntes jeg dengang, det var morsomt. Men Intellectual Impostures viser en Sokal, der fortsætter med den samme udtryksløse automatisme, også når han siger, hvad han i virkeligheden mener. Artiklen har fået sin egen særlige plads i fupnumrenes annaler, men bogen over fupnummeret formindsker bare effekten. Den kommer stormen tilbage i det glas vand, hvor den måske hele tiden har hørt hjemme.

ALAN SOKAL og JEAN BRICMONT : Intellectual Impostures (Profile , 274 sider).

Sokals redegjorde for sin falsumartikel i UNIVERSTETS-læreren nr. 96, august 1996.

Jonathan Ree underviser i filosofi ved Middlesex University, England.

Kilde: THES, 10-07-98.

Oversættelse: Martin Aitken

En kommentar til Per Fibæk Laursens essay om "Forskningbaseret undervisning?"

Som forsker og universitetslærer i Danmark er jeg meget glad for den opmærksomhed, emnet "forskningbaseret undervisning" får i disse dag, bl.a. i Forsker Forum nr. 115-116 (juni 1998). Men som middelalderhistoriker med det middelalderlige uddannelsesvæsen og særligt universiteternes historie som mit forskningsområde, føler jeg mig tvunget til at svare på de udokumenterede og forkerte udsagn om middelalderens universiteter, som Per Fibæk Laursen fremsætter i samme nr. af FORSKER forum, s.8.

Per Fibæk Laursen har fuldstændig ret i, at universitetet er en middelalderlig opfindelse. Faktisk går universiteternes historie 800 år tilbage: da Københavns Universitet blev grundlagt i 1478-1479, var institutionen allerede omkring 300 år gammel. I hele den periode udgjorde universiteterne en fast ramme for det, der stadig er en væsentlig del af universitetsverdenen, nemlig det internationale videnskabs- og forskernetværk. Dette aspekt af det middelalderlige universitet ser Per Fibæk Laursen imidlertid fuldstændig bort fra, når han skriver: "Frem til midten af forrige århundrede var det snarere den lærde end det forskende, der var universitetsidealet". Han uddyber dette i det følgende: "De middelalderlige universiteter var lærdoms-orienterede, deres opgave var at videregive den traditionelle viden og den dogmer, og de havde ikke nogen forestilling om produktion af ny viden og altså heller ikke noget begreb om forskning." Jeg tror, at

jeg forstår den forskel, Per Fibæk Laursen refererer til, når han skriver om "lærde" vs. "forskende" (selvom grænsen mellem de to ikke er helt let at drage); men hans påstand om, at det lærde i modsætning til det forskende var det dominerende ideal på de middelalderlige universiteter, passer simpelthen ikke.

Det er desværre en almindelig opfattelse af den "mørke middelalder", at der i hele denne periode ikke kom nogen nye tankegange frem; at alle var godt tilfredse med at gentage deres autoriteter; og at der faktisk ikke var nogen, der turde sige noget nyt. Per Fibæk Laursens karakteristik af forskningen ved middelalderens universitet bærer præg af denne udbredte men forkerte – opfattelse af middelalderen. Tværtimod kan man med rette hævde, at undervisningen ved de middelalderlige universiteter var langt mere "forskningbaseret", end tilfældet er i vore dage. De fleste overleverede skriftlige kilder til middelalderens lærdomshistorie er tekster, der oprindeligt ud-sprang af forelæsningsrækker ved universitetet, forelæsninger hvori ny viden blev formidlet bl.a. til de studerende, som en del af deres uddannelse. For at tage teologi som eksempel: en teologs uddannelse i middelalderen var i store træk delt op i to faser. Den første fase svarer nogenlunde til vores grunduddannelse, hvor den typiske teologistuderende gik til en lang række forelæsninger om forskellige emner. Den anden fase, som svarer til en blanding af vores overbygning og ph.d.-studium, begyndte først, når den studerende – som blev kaldt en "bachelor" – var så langt fremme i sine studier, at han selv kunne varetage undervisning.

Denne undervisning bestod i deltagelse i debatter og, for de mest avancerede studerende, i forelæsningsrækker, i løbet af hvilke bacheloren skulle "kommentere" forskellige centrale tekster, frem for alt Bibelen og Peter Lombards *Sententiae*.

Især forelæsningerne om Lombards *Sententiae*, der var standardoversigtsværket i teologi igennem hele middelalderen, svarer nogenlunde til vores ph.d.-afhandling. At kommentere en tekst betød imidlertid ikke blot, at bacheloren fortalte de studerende, hvad der stod i teksten. Ligesom vi forventer af en ph.d.-afhandling, at den skal være en betydeligt bidrag til faget, så var disse forelæsninger videnskabelige på allerhøjeste niveau. Forelæsningsrækkerne om Lombards *Sententiae* strakte sig over flere år, og i løbet af den tid fik tilhørerne – dvs. teologistuderende, der ikke var så langt i studiet som de bachelorer, der holdt forelæsningerne – præsenteret talrige problemstillinger inden for teologien, de fleste med en redegørelse for både gamle og nye synsvinkler på de forskellige problemer, samt forelæsernes egne kommentarer til disse problemer og mulige løsninger på dem. Ligesom i vore dage var nogle af forskerne (og underviserne) på det middelalderlige universitet naturligvis bedre end andre. Der er to væsentlige pointer her: de bedste middelalderlige forskere var netop de bedste, fordi de producerede ny viden, som førte den videnskabelige diskussion et betydeligt stykke videre. Og denne nye viden blev til foran et publikum bestående af studerende: det var i høj grad forskningbaseret undervisning.

Denne forskningbaserede undervisning fortsatte også, efter at

den studerende havde afsluttet sin uddannelse. På teologi blev man efter sine *Sententiae*-forelæsninger normalt accepteret i det højere uddannelses-laug (det latinske ord, "universitas", betød bare "laug"); man blev en "mes-ter", jf. den danske "magister"-grad og den engelsk-amerikanske "Master Degree". Derefter holdt mesteren forelæsninger om alle mulige emner af interesse for både ham selv og de studerende. Disse forelæsninger var på én gang både en mesters forskning og hans undervisning. Og de mange værker, der er nedrevet til os fra det middelalderlige universitet, er tydelige beviser på, at middelalderens forskere ikke var tilfredse med "at videregive den traditionelle viden og dens dog-mer"; de fleste betragtede det som deres pligt at producere ny viden og føre de faglige diskussioner et godt stykke videre. Altså: at forske.

Vi kan uden tvivl lære noget at den middelalderlige uddannelsesmodel og middelalderens opfattelse af forskningbaseret undervisning. Blot for at nævne en enkelt ting var undervisningen på det middelalderlige universitet meget tættere knyttet til forskningen, end den er i vore dage; det kunne måske være nyttigt at se, hvordan en så tæt forbindelse påvirkede både forskning og undervisning. Men for at lære noget af middelalderens universitetssystem, må man naturligvis først forstå det.

Russell L. Friedman, MA, Ph.D.
Redaktør ved Diplomatarium Danicum, Det Danske Sprog- og Litteraturselskab,
og eksternt lektor ved KU's Institut for Græsk og Latin. B

"PROFESSOR PR. AUTOMATIK"

(forsiden i nr. 115 - 116).

Det er glædeligt – og på høje tid, at Danmark får justeret universiteternes stillingsstruktur, så den bliver af internationalt tilsnit. Derfor kan man kun bifalde Hanne Severinsens og Christine Antorinis ideer vedrørende dette problem. Det er imidlertid ikke klart, hvorfor den nye model skal kaldes en "norsk" model, eftersom det vel i virkeligheden drejer sig om en (tillempet) amerikansk model, som må anses for at sætte den internationale standard på området. Såvidt man kan se af artiklen, er den største – og måske eneste – forskel på den nye model og den amerikanske, at det

ikke er meningen, at personer, der måtte blive bedømt ikke-professorable, skal afskediges. Det ville normalt være konsekvensen i det amerikanske system. Forrige gang, der blev foretaget ændringer i stillingsstrukturen, var omkring 1990, da man indførte de nye docentstillinger, som dog ret hurtigt blev opgivet igen. I realiteten underkastede man dengang ansøgerne en bedømmelse, der i det store hele er som i det amerikanske system, hvor det er personens egne kvalifikationer, der er afgørende for oprykningen. Desværre benyttede man ikke lejligheden til at udnævne de kvalificerede

til professorer, men gav dem altså den "hjemmestrikkede" titel docent. Det uheldige og utilfredsstillende i dette forhold blev yderligere klart, når docenter måtte se, at personer, der var blevet kendt ikke-kvalificerede til docenttitlen, ganske kort tid efter blev udnævnt til professorer. Dette kunne umiddelbart synes utænkeligt, men forholdet beror på den omstændighed, at ved besættelse af en professorstilling har man efter det gældende system ofte følt sig tvunget til at vælge den person, hvis faglige profil bedst stemte overens med stillingsop-slaget, medens man ved docentbedømmelsen stillede helt anderledes strenge, generelle kvalitetskrav.

En konsekvens af den nye model vil formentlig være, at bedømmelsen rent faktisk bliver strengere,

hvad angår kvalifikationer, og mindre snæver, hvad det faglige område angår. Begge elementer vil være velkomne, og da der samtidig rettes op på det urimelige i, at der på universiteterne sidder mange lektorer (og docenter), der er højt kvalificerede rent fagligt, men som emne- og alders-mæssigt ikke har passeret til en ledig professorstilling, kan man kun se frem til et bedre klima på universiteterne.

Man kan kun håbe på, at man ikke indfører en ny kategori af professorer, og ifald fremgangsmåden ved besættelse bliver som skitseret ovenfor, vil titlen "Professor pr.-automatik" være helt misvisende.

Prof. ESSEN BYSKOV, ph.d., dr.techn. Bygningstekniske Beregningsmetoder.

Når en ung forsker prøver at formidle sine resultater til aviserne, lurer forkortelser og forvanskninger lige om hjørnet. Og hvem har egentlig ansvaret?

Her anden gang jeg har for- søgt mig med formidling af min forskning i aviser, er jeg blevet behandlet anstændigt. De resterende gange er jeg blevet udsat for varierende grader af manipulation.

Det er for tit, og det rejser spørgsmålet om, hvordan man som forsker kan undgå vilkårlig manipulation.

Det absolut groveste tilfælde, jeg har været udsat for, fandt sted i 1993. Her skrev Hans Martens en artikel i Europa-kommissionens publikation, EF-avisen (nu "Europa"). Artiklen behandlede spørgsmålet om diskrimination inden for offentligt indkøb og fremhævede uden skyggen af dokumentation, at Danmark overtrådte EF's udbudsregler. Det var og er netop mit forskningsområde, og jeg var dybt begravet i en Ph.D.-afhandling, som pegede på det stik modsatte resultat. Jeg udarbejdede et kort svar, hvor jeg indledningsvis nævnedes, at jeg havde interviewet forskellige eksperter og 25 offentlige indkøbere og private virksomheder, der leverede til det offentlige. Min forskning viste, at Danmark frem for at diskriminere var duksen blandt EU-landene, hvilket kunne give problemer for dansk industri, da de ikke kunne forvente den samme imødekommenhed på deres eksportmarkeder. Tilfreds sendte jeg et veldokumenteret indlæg vedlagt en tabel.

I avisen var mit indlæg imidlertid forvandlet til et læserbrev. Såvel henvisningen til min undersøgelse som tabellen var skåret væk. Tilbage var min uforgribelige og ganske udokumenterede mening. Derimod var der plads til et svar fra Hans Martens. Jeg fandt ud af, hvem den ansvarlige journalist bag forkortelsen var og skrev et brev stilet til ham (og redaktionen) og et svar til avisen. Svaret blev aldrig bragt, og brevet aldrig besvaret.

Sagen rejser et par spørgsmål: Hvem redigerer journalisternes indlæg, når de svarer på kritik? Svaret er formentlig: Ingen! Derfor må man spørge: Er det rimeligt? Jeg har personligt svært ved at leve med disse beskyttelsesmekanismer, hvor der ikke er grænser for, hvor meningsfordrejende forkortelser må være, uden at forskeren (eller andre typer af skribenter) kontaktes? Endelig rejser sagen det principielle spørgsmål: Hvad gør man, når man som jeg reagerer på et brud på almindelig presseetik og så bare bliver ignoreret?

Andre eksempler er hentet fra Børsen og er langt mindre graverende, men rejser et andet principielt spørgsmål om formidling af forskningsresultater. Jeg har to gange skrevet til Børsen, fordi dele af min forskning er af relevans for det danske erhvervsliv. I en artikel skrev jeg "Kommissionens bluff-nummer", men modsagde straks dette udsagn med et par spalter tekst om det nyttige i EU-udbud for virksomhederne. Overskriften blev noget overraskende for en forsker, men måske ikke for en journalist: "Pas på Kommissionens Bluff-nummer". Formentlig fordi Børsen på det tidspunkt var lidt på den anti-bureaukratiske anti-EU side, og mit indlæg kunne alt for let tages til indtægt for det synspunkt.

Jeg forsøgte mig året efter med et nyt indlæg, hvor en mindre pointe denne gang røg op i overskriften: "Regeringen handler stik mod egne analyser" (citeret efter hukommelsen), formentlig fordi regeringen var socialdemokratisk ledet.

Børsens behandling af mine indlæg er i og for sig forståeligt nok. De betragter indlæg som en form for halvfabrikata, hvor de leder efter nyhedsværdien og den for dem interessante politiske

indfaldsvinkel og smider det op i overskriften. Hvad forskeren vil med sit indlæg er sagen uvedkommende.

Jeg finder, at denne måde at anvende indlæg på er uacceptabel. Misvisende overskrifter kan signalere et helt andet indhold og får måske ikke - set fra forskerens synspunkt - den relevante målgruppe til at læse indlæggene. Det skal dog siges til Børsens svar, at mine indlæg var totalt uforkortede, hvilket den første historie peger på bestemt ikke er en selvfølge.

Hvad kan man så lære af disse små og store eksempler på manipulation? Det så jeg gerne en debat om, da disse eksempler langt fra er enestående. Adskillige af mine forskerkollegaer har oplevet noget lignende op til flere gange. Det er en vigtig diskussion, fordi disse problemer kan mindske lysten til at kommunikere med offentligheden i andet end fagtidskrifter. Og kan offentligheden - hvem det så er - tillade sig at forvente, at vi formidler vore forskningsresultater til aviser, når vi har så lidt styr på, hvordan vores indlæg bliver præsenteret?

Min eget bud på færre problemer mellem forskere og presse er dialog og atter dialog. Journalister vil her ofte henvise til deadline og manglende tid. Men jeg tror, at der ofte er tale om en erhvervsmæssig (u)vane, som journalisterne overfører på forholdet til forskere, og som ikke er rationel i denne sammenhæng. Det er således ganske sjældent, at forskere, der henvender sig til pressen, har så aktuelt et stof, at der ikke er tid til dialog.

Men der påhviler også forskerne et ansvar for dialogen. Vi kan ikke bare sende noget ind og så forvente, at det bliver behandlet som de vises sten.

Vi må kaste den naturlige blufærdighed til side og sætte os i kontakt med de ansvarlige jour-

Af adjunkt

POUL THØIS MADSEN, AAU

nalister, holde dem fast og dermed minimere risikoen for, at kæden hopper af. Dialogen kan også betyde markante forbedringer af vore indlæg, fordi journalisterne kan hjælpe os med at formidle vores budskab, hvilket jeg selv har prøvet i et par tilfælde. Vi kan derfor heller ikke lidt forkælet forvente, at arbejdet er overstået, når indlægget er sendt.

Vellykket formidling forudsætter, at vi dygtiggør os. Vi kan ikke nøjes med at forske, men må også sætte os ind i nogle af den journalistiske verdens mekanismer. Men det er vel og mærke kun ævred værd, hvis journalisterne omvendt magter og orker dialogen...

Hvad angår spørgsmålet om mystiske overskrifter, som jo normalt bliver sat ind i sidste øjeblik, kan man jo næppe forvente den store dialog. Men vi indsendere må kunne forvente, at overskriften er dækkende og ikke vildledende, og at den afspejler forskerens egen overskrift. Selv om denne kan være journalistisk set helt umulig, viser den normalt, hvor forskeren vil hen med artiklen. På dette område må aviserne og journalistuddannelsen hæve etikken og det faglige håndværk en tak. Det er ganske enkelt dårligt arbejde at lave velklingende og politisk korrekte overskrifter, som ikke afspejler indholdet i artiklerne.

BEKLAGELSE: FRAFALD PÅ MATEMATIK

I en artikel i aprilnummeret bragte vi en artikel om evalueringen af de hårde naturvidenskabelige fag i Århus og København. I artiklen fremgik det, at der var et stort frafald på matematikstudiet i Århus. Vi skrev, at ca. 60% af de studerende, der begyndte studiet i matematik, faldt fra eller dumpede til eksamen på første år i København, og at tallet var nogen-

lunde det samme i Århus. Vi er af studielederen i Århus blevet mindet om at tallet ikke passer. Tallet er nærmere 40% i Århus. Vi beklager, at have bragt et forkert tal.

Tallet på 60% var fremkommet ved at se på statistikken i den selvevalueringssrapport fra Århus, som universitetet er blevet pålagt at udføre med henblik på en evaluering af de hårde

naturvidenskabelige fag.

Her fremgår det, at 50% af de studerende, der påbegyndte studiet i matematik i 1995 efter 2. års studier endnu ikke har bestået et årsværk.

Dette tal signalerede et stort frafald på studiet, og fik os til at ræsonnere, at så måtte mindst 50% ikke have bestået matematikkurset på 1.ste år. Det var ikke rigtigt. Efter i mange år at

have haft store frafald og dumpeprocenter på matematikfaget, er dette fag nu ifølge tallene blevet lettere at gennemføre, og de 50% s frafald efter 2 års studier er mere resultat af høje frafald på sidefagene, specielt datalogi og fysik.

Studielederen erkender overfor FORSKERforum, at frafaldet i det evaluerede område er for stort, og at man er i gang med en studierevision, der kan øge gennemførelsesprocenten. Niels Ingemann, tidl. journalist på FORSKERforum

Til højre står den adressering, hvorunder abonnementet er registreret. Er der fejl eller mangler, eller skal modtageren ikke længere modtage **FORSKER FORUM**, bedes henvendelse rettet til bladet på tlf. 39 15 30 45

HVAD ER MENINGEN?

Ofte skal man være kodetyder for at forstå, hvad der egentlig står i forsøgsrapporter eller tekniske artikler.

Her er nogle eufemismer samlet af C.D.GRAHAM:

“Man har længe vidst ...”

betyder “Jeg har ikke gidet finde det oprindelige arbejde”.

“Skønt det har været umuligt at give entydige svar på disse spørgsmål ...”

betyder “Forsøgene er ikke færdige, men jeg kan vel få en artikel ud af det”.

“Pb-W-systemet blev valgt som særligt velegnet til at vise ...”

betyder “En af mine kolleger havde allerede nogle resultater liggende ...”

“En forsætligt anbragt referencelinie ...”

betyder “En tilfældig ridse”.

“Tre af prøverne blev udtaget til nærmere undersøgelse”

betyder “De andre forsøg gik i fisk”.

“... der som følge af uforudsete omstændigheder blev udsat for lidt for hård belastning under indstøbningsprocessen ...”

betyder “Tabt på gulvet”.

“... behandlet med yderste forsigtighed under forsøget ...”

betyder “Ikke tabt på gulvet”.

“Til højre vises nogle typiske resultater” **betyder** “... de bedste resultater”.

“På grund af den ufuldstændige reproduktionsteknik er det ikke muligt at skelne ... men originalbilledet viser klart, at ...”

betyder “Det er umuligt at sige noget om det ud fra billedet”.

“Sandsynligvis vil forsøg, der strækker sig over en længere tidsperiode vise, at ...”

betyder “Jeg har ikke ofret længere tid på det”.

“Overensstemmelsen er så god, som det kan forventes, når man tager de foretagne tilnærmelser i betragtning”

betyder “De to ting har ikke en kæft med hinanden at gøre”.

“Disse resultater vil blive offentliggjort i en senere publikation”

betyder “En skønne dag bliver jeg vel nødt til at få noget gjort ved det”.

“Alt tyder på, at ...”

betyder “Jeg tror personlig, at ...”

“Man mener almindeligvis ...”

betyder “Jeg kender et par stykker, der er enig med mig om, at ...”

“Man kunne her indvende, at ...”

betyder “Jeg har sådan et godt svar på denne indvending, at jeg selv kommer frem med den”.

“Det er klart, at problemet kræver meget mere arbejde, før en fuldstændig forståelse nås”

betyder “Jeg fatter det ærlig talt ikke”.

“Uheldigvis er der endnu ikke fremsat nogen kvantitativ teori til forklaring af denne effekt”

betyder “Der er heller ikke andre, der fatter det”.

“Forhåbentlig vil denne publikation inspirere til yderligere arbejde på dette interessante felt”

betyder “Jeg ved godt, at denne rapport ikke er særlig god, men det er der heller ikke nogen af de andre arbejder inden for dette irriterende felt, der er”.

“Tak til NN for hjælp ved forsøgenes udførelse og til XX for mange værdifulde diskussioner” **betyder** “NN har lavet arbejdet og XX har forklaret mig, hvordan resultaterne skulle udlægges”.

